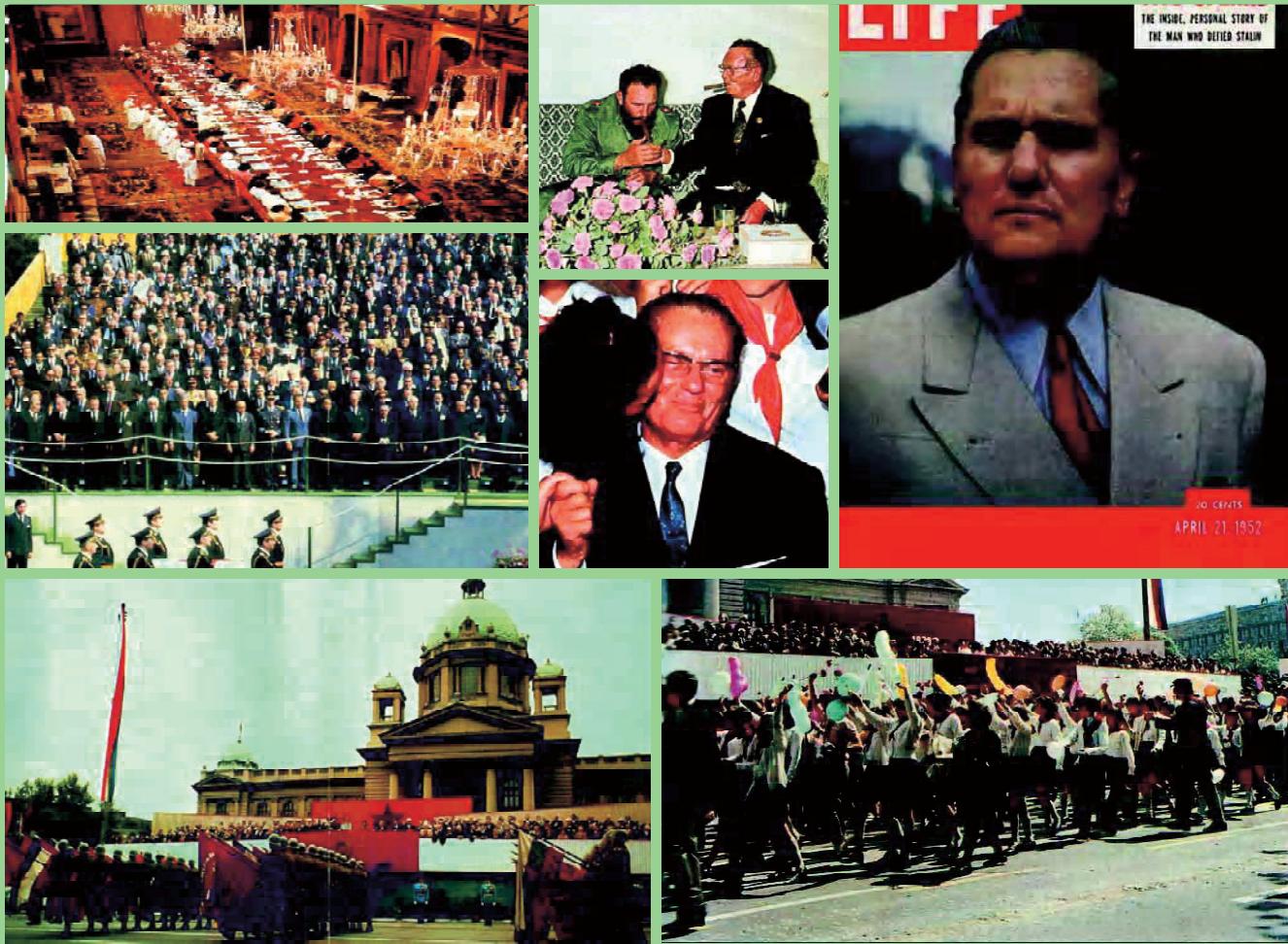

POLITIČKI ŽIVOT

VRUĆA TOČKA HLADNOG RATA: JUGOSLAVIJA

Kakav je bio položaj Jugoslavije na početku Hladnog rata?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

VEZA SA NASTAVNIM PROGRAMOM

ISHOD

CILJ

SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE

NAČIN RADA

DIO ZA NASTAVNIKE

Tema radionice je odnos Jugoslavije i velikih sila, od čijih je interesa i uticaja ona zavisila, a koje su određivale okvir njenog djelovanja na historijskoj sceni. Jugoslavenski su političari nastojali naći podršku moćnih država da bi zaštitili svoje interes, a to su u različitim situacijama bile različite zemlje. *Promjene savezništava* su se ponekad događale u vrlo kratkom roku, na šta treba posebno ukazati učenicima. U radionici postoje tri grupe dokumenata koji kroz suprotnosti svog sadržaja prikazuju *kretanje Jugoslavije na međunarodnoj sceni*. Radionica pokazuje da su čak i evopske države srednje snage i veličine, kao što je bila Jugoslavija, zavisile od konstelacije moći i situacije na međunarodnoj sceni i da su mogle voditi samo *relativno nezavisnu* politiku. Druga važna činjenica na koju se ukazuje radionicom je da ideološke sličnosti i razlike ne moraju pratiti politička savezništva među državama. Ukoliko je potrebno i moguće, nastavnik treba pomoći učenicima da uoče međusobnu povezanost i uslovljenošću teme radionica br. 1 (o međunarodnom položaju Jugoslavije) i radionice br. 2 (o shvatanju demokratije u Jugoslaviji).

Radionica je namijenjena obnavljanju i utvrđivanju gradiva o poslijeratnom periodu, a posebno je pogodna za povezivanje međunarodnog konteksta sa unutrašnjim političkim razvojem Jugoslavije. Rad sa izvorima ima potencijal da bude motivirajući i inspirativan za učenike.

Na kraju časa učenici su razumjeli i na primjeru pokazali kako se mijenjao položaj Jugoslavije u zavisnosti od promjena na međunarodnoj sceni.

Obrazovni cilj radionice: Da učenici razumiju da su se međunarodni položaj i politika Jugoslavije mijenjali zavisno od uticaja velikih sila.

Vaspitni cilj radionice: Da se učenici vaspitaju kao aktivni sudionici građanskog društva.

Analiza historijskih izvora, odabir relevantnih podataka, izvođenje zaključaka, razvijanje kritičkog mišljenja, razvoj multiperspektivnog pristupa

Nastavnik daje uputstva o načinu rada na času. Dijeli učenike na tri grupe. Svaka grupa dobije po dva dokumenta i političku mapu Evrope:

- 1) stav Jugoslavije (dokumenti 1, 2 i 7),
- 2) stav Zapadnog bloka (dokumenti 3, 4 i 7) i
- 3) Stav Sovjetskog Saveza (dokumenti 5, 6 i 7).

Učenici trebaju *procitati* i *analizirati* tekstualne historijske izvore i uz pomoć pitanja koja su im data ispuniti zadatak. Svoje *zaključke ispisuju* u vidu teza, pomoću kojih će predstavnik grupe ostalim učenicima izložiti viđenje svoje grupe. Najprije prva grupa izlaže jugoslavensko viđenje promjene odnosa Jugoslavije i SSSR-a. Potom druga grupa izlaže zapadno viđenje situacije u Istočnoj Evropi, posebno odnose Jugoslavija – SSSR. Na kraju treća grupa izlaže sovjetski pogled na odnose Jugoslavije i SSSR-a. Potom svi *analiziraju* kartu i *diskutiraju* o promjenama u položaju Jugoslavije tokom poslijeratnog perioda.

TOK ČASA	<p>1. korak – davanje uputstava za rad. Nastavnik saopćava: Svaka grupa treba na osnovu analize dobijenih dokumenata i datih pitanja stvoriti određenu sliku o političkom položaju Jugoslavije poslije Drugog svjetskog rata. Tu će sliku ostalima u razredu u vidu teza izložiti jedan predstavnik grupe.</p> <p>Potom nastavnik izlaže historijski kontekst iz Dijela za učenike – <i>10 minuta</i>.</p> <p>2. korak: Podjela na tri grupe (stav Jugoslavije, stav Zapadnog bloka, stav Sovjetskog Saveza)</p> <p>3. korak: Analiza tekstova u skladu sa pitanjima koja ih prate. – <i>30 minuta</i>. Svi đaci rade individualno sa dobijenim tekstovima 20 minuta, a posljednjih 10 minuta je namijenjeno usklađivanju slike i formuliranju teza.</p> <p>4. korak: Izlaganje zaključaka jednog predstavnika svake grupe na osnovu teza koje su zajednički napisali. – <i>25 minuta</i>.</p> <p>5. korak: Završna diskusija, namijenjena sučeljavanju stavova, argumentaciji i integraciji, koja treba da sadrži sve tri perspektive: jugoslavensku, zapadnjačku i sovjetsku – <i>20 minuta</i>.</p>
POTREBNI MATERIJAL	<p>1. grupa: Izvori za stavove Jugoslavije 2. grupa: Izvori za stavove Zapadnog bloka 3. grupa: Izvori za stavove Sovjetskog Saveza 4. sve grupe dobijaju političku kartu Evrope u Hladnom ratu</p>
PRETPOSTAVLJENO ZNANJE	Poznavanje historije Jugoslavije i opće historije 20. vijeka. (II i IV razred srednje škole)
TEZE ZA ZAVRŠNU DISKUSIJU	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Šta se dogodilo sa Jugoslavijom poslije Drugog svjetskog rata? ▫ Kako su na politički položaj Jugoslavije uticali vanjski faktori? ▫ Koliko je Jugoslavija mogla uticati na među-narodnu politiku? ▫ Da li znaš za sličan primjer u tom periodu u Evropi? ▫ Šta se dešavalo u Evropi nakon blokovske podjele svijeta?

DIO ZA UČENIKE

Historijski kontekst: Nakon Drugog svjetskog rata u Evropi su se postepeno počele formirati dvije velike političke grupacije, što je dovelo i do podjele svijeta u dva velika ideološka, politička, vojna i ekonomска bloka u drugoj polovini 20. vijeka. To su bili *Nato pakt* i *Varšavski sporazum*, a linija podjele je nazivana “*gvozdena zavjesa*”. To stanje je trajalo do kraja osamdesetih godina kada je došlo do sloma Varšavskog sporazuma. Jugoslavija je kraj Drugog svjetskog rata dočekala kao saveznik Sovjetskog Saveza i Zapadnih demokratija, ali su jugoslavenski komunisti bili bliži svom uzoru – Sovjetima. Zatim je 1948. godine došlo do sukoba Jugoslavije sa SSSR-om i njenog okretanja ka zapadu. Takvu je poziciju, uz stalno balansiranje između istoka i zapada, ona održavala sve do svoga raspada.

I grupa

Kako se mijenjala politika Jugoslavije prema Sovjetskom Savezu poslije Drugog svjetskog rata?

1.

TITOVO PISMO JOSIPU STALJINU 1944. GODINE

“Dragi Josipe Visarionoviću,

[...] Znam da Vam je jasno u kakvoj se mi teškoj situaciji nalazimo, jer se sa raznih strana pokušava mešati u naše unutrašnje stvari, a ipak moramo biti obazrivi da ne zaoštimo odnose sa Saveznicima, čuvajući u isto vreme svoju političku i vojničku samostalnost. U tim pitanjima nam je svaka, pa i najmanja pomoć od strane SSSR vrlo dragocena. I ja Vas molim za tu pomoć.

Saveznici do sada još nisu pred nas postavili pitanje njihovog iskrcavanja na teritoriji Jugoslavije. Moram da kažem da takvo iskrcavanje nama ne bi bilo drago, jer sam uveren da će nam praviti neprilike u zemlji, zbog čega bi moglo dolaziti do raznih sukoba. [...]

Ima mnogo krupnih stvari o kojima bi ja vrlo rado lično govorio sa Vama. Ako Vi smatrate za oportuno i potrebno, ja sam spreman da početkom avgusta dođem tamo. No ne bih želio da to smatrate mojom neskromnošću, već jedino dubokom težnjom da se pre mirovnih pregovora objasne neka pitanja i zauzme po njim stav, jer smatram da je to u interesu balkanskih zemalja i Sovjetskog Saveza.

Primite izraz mog dubokog poštovanja.

5. VII 1944.

Vaš, J. B. Tito”

Muzej istorije Jugoslavije, *Putovanja i posete J. B. Tita*, I-3-b/566-3_4

2.

GOVOR EDVARDA KARDELJA NA SJEDNICI UN-A U NEW YORKU, 1949. GODINE

[...] Konkretni postupci SSSR-a prema Jugoslaviji govore o tome da Vlada SSSR nije uvek tumač savremenih težnji pristalica mira i demokratije. Mi uvažavamo pozitivne i napredne stavove Vlade SSSR u korist mira i miroljubive saradnje među narodima, kojima smo davali i kojima ćemo davati svoju podršku, ali mi ne možemo da istovremeno kod nje u nizu pitanja ne konstatujemo duboko razmimoilaženje između reči i dela, što je naročito došlo do izražaja u odnosima SSSR prema FNRJ. Ne može se govoriti o nemešanju u unutrašnje stvari drugih država, a istovremeno zauzimati takav stav kakav danas zauzima Vlada SSSR prema jednoj vladni nezavisne zemlje, kao što je Jugoslavija. Ne može se govoriti o miroljubivosti a istovremeno obasipati Jugoslaviju takvim pretnjama, kako to čini Vlada SSSR. [...]“

Branko Petranović i Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988*.
Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988, str. 956.

Na osnovu analize izvora i karte izvući argumente za odgovor na ključno pitanje.

II grupa

Kako Zapadne velike sile vide poziciju Jugoslavije poslije Drugog svjetskog rata?

3.

CHURCHILLOV GOVOR U FULTONU, MISSOURI, SAD, 5. MART. 1946. GODINE.

[...] Od Šćećina na Baltiku do Trsta na Jadranu, gvozdena zavesa je pala preko kontinenta. Iza te linije leže prestonice svih starih država Centralne i Istočne Evrope. Varšava, Berlin, Prag, Beč, Budimpešta, Beograd, Bukurešt i Sofija, svi ti čuveni gradovi i stanovništvo tih teritorija, moram reći, leže u sovjetskoj sferi i svi su oni podložni, na ovaj ili onaj način, ne samo sovjetskom uticaju, već i vrlo snažnoj kontroli iz Moskve, koja se u mnogim slučajevima sve više pojačava. [...] Poljska vlada, koju kontrolisu Rusi, ohrabrena je da napravi ogromne i sasvim pogrešne zahvate na račun Nemačke i sada se odvija masovno proterivanje miliona Nemaca u nezamislivim razmerama. Komunističke partije, koje su u svim tim istočnoevropskim državama bile vrlo male, narastaju do uticaja i moći koji daleko prevazilaze njihovu brojnost i pokušavaju da svuda sprovedu totalitarnu kontrolu. [...]"

The speeches of Winston Churchill, London 1990, p. 303–304.

4.

IZVJEŠTAJ AMERIČKOG OTPRAVNIKA POSLOVA DRŽAVNOM SEKRETARU SAD-A

AMERIČKA AMBASADA

BEOGRAD, JUGOSLAVIJA

7. jula 1947.

POVJERLJIVO

Poštovanom Državnom sekretaru

Washington

[...] Ukoliko ja pravilno razumijem ruski komunizam, jugoslovenski komunizam već sada pokazuje znakove odstupanja od ruskog, uprkos svome položaju ljubimca i osnovne sličnosti rase i političke tradicije. [...] Premda su partizani u velikoj mjeri inspirisani i vođeni od strane komunista, pretstavljaju ipak jednu vrlo heterogenu grupu. Postoje jasne razlike mišljenja među njima, mada su veoma diskrette. Vjerovatnije je da će efikasna opozicija protiv sovjetske dominacije doći iz partizanskih redova, nego iz redova opozicije. Neizbjegni su sukobi interesa sa Rusijom, i snažni nacionalizam ove zemlje mogao bi da odigra odlučujuću ulogu kad bi se pojavila neka akutna situacija. [...]

John M. Cabot
otpravnik poslova “

Muzej istorije Jugoslavije, *Putovanja i posete J. B. Tita*, I-3-b/759-5

Na osnovu analize izvora i karte izvući argumente za odgovor na ključno pitanje.

III grupa

Kako se mijenjala politika Sovjetskog Saveza prema Jugoslaviji poslije Drugog svjetskog rata?

5.

SAOPĆENJE INFORMACIONOG BIROA KOMUNISTIČKIH PARTIJA O STANJU U JUGOSLAVIJI 1949. GODINE

“[...] Ako je savetovanje Informacionog biroa Kompartija u junu 1948. godine konstatovalo prelazak klike Tito - Ranković od demokratije i socijalizma na buržoaski nacionalizam, to se za vreme proteklo posle tog savetovanja Informbiroa završio prelaz te klike od buržoaskog nacionalizma na fašizam i otvoreno izdajstvo nacionalnih interesa Jugoslavije. Događaji su u poslednje vreme pokazali da se jugoslovenska Vlada nalazi u potpunoj zavisnosti od inostranih imperijalističkih krugova i da se pretvorila u oruđe njihove agresivne politike, što je dovelo do likvidacije samostalnosti i nezavisnosti jugoslovenske republike. CK Kompartije i Vlada Jugoslavije potpuno su se udružili s imperijalističkim krugovima protiv celog tabora socijalizma i demokratije, protiv komunističkih partija celog sveta, protiv zemalja narodne demokratije i SSSR. [...]”

Branko Petranović i Momčilo Zečević, *Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumanata*, Beograd 1988, str. 963

6.

OBRAĆANJE NIKITE HRUŠČOVA JUGOSLAVENSKOM RUKOVODSTVU U BEOGRADU 1955. GODINE

„Dragi druže Tito,
Dragi drugovi, članovi vlade i rukovoditelji Saveza komunista Jugoslavije. Dragi drugovi i građani,
[...] Narodi naših zemalja vezani su sponama starog bratskog prijateljstva i zajedničke borbe protiv zajedničkog neprijatelja. [...] Međutim, kasnije su ovi dobri odnosi bili narušeni. Mi iskreno žalimo ono što se dogodilo i odlučno odbijamo sve ono što se nagomilalo u tom razdoblju [tj. 1948–1955]. Mi sa svoje strane, bez ikakve sumnje u ovo ubrajamo provokatorsku ulogu koju su u odnosima između Jugoslavije i SSSR odigrali sada otkriveni neprijatelji naroda Berija, Abakumov i drugi. Mi smo temeljito proučili materijale na kojima su se zasnivale teške optužbe i uvrede koje su u ono vrijeme bile uperene protiv rukovoditelja Jugoslavije. Činjenice govore da su ove materijale fabricirali neprijatelji naroda, prezreni agenti imperijalizma, koji su se na prijevaru uvukli u redove naše Partije. Mi smo duboko uvjereni da je razdoblje pogoršanja naših odnosa ostalo daleko za nama. S naše strane, mi smo spremni učiniti što je potrebno kako bismo odstranili sve prepreke koje smetaju potpunoj normalizaciji odnosa između naših država [...]”

Luburić, Radojica, *Pomirenje Jugoslavije i SSSR-a 1953–1955. Tematska zbirka dokumenata*. Podgorica 1999., str. 388–389

Na osnovu analize izvora i karte izvući argumente za odgovor na ključno pitanje.

7.

KARTA EVROPE TOKOM HLADNOG RATA

The Penguin Atlas of World History, vol. two, From the French Revolution to the Present, London, first published in 1978, 10th ed., p. 230.

1. Šta možeš zaključiti na osnovu ove karte o položaju Jugoslavije u odnosu na "gvozdenu zavjesu"?
2. Kako tumačiš različitu boju petokrake zvijezde na karti Jugoslavije i drugih socijalističkih zemalja?

POČETAK ILI KRAJ DEMOKRATIJE?

Kakvo je bilo shvatanje demokratije u Jugoslaviji posje II svjetskog rata?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

90 minuta

DIO ZA NASTAVNIKE

Tema radionice je formiranje političkog poretka socijalističke Jugoslavije, kada su se ispoljila različita viđenja i tumačenja pojma "demokratija". Radionicom se želi pokazati da izraz "demokratija" (kao i mnogi drugi termini) nema isto značenje u raznim okolnostima i za različite historijske aktere. Jedna grupa korištenih izvora pokazuje stavove jugoslovenskih komunista, druga jugoslovenskih građanskih političara, a treća poglede međunarodnog faktora na stanje u Jugoslaviji. **Komunisti** su koristili izraz "**narodna demokratija**" i smatrali da istinsku demokratiju predstavlja jedino vlast koju vrši njihova partija kao pobjednica građanskog rata i jedini politički predstavnik svih "radnika, seljaka i poštene inteligencije". **Građanski političari** su koristili izraz "**parlamentarna demokratija**" i vjerovali da jedino višestранački izborni sistem ravnopravnih političkih konkurenata može pružiti istinski legitimnu vlast koja će predstavljati sve društvene slojeve i sve građane sa pravom glasa. **Strani državnici**, koji su podržavali različite političke aktere u Jugoslaviji, komentirali su i procjenjivali situaciju i usklađivali svoju politiku sa stanjem u Jugoslaviji i njihovi stavovi dodatno osvjetjavaju situaciju u zemlji. Ukoliko je potrebno i moguće, nastavnik treba pomoći učenicima da uoče međusobnu povezanost i uslovljenošću teme radionica br. 1 (o međunarodnom položaju Jugoslavije) i radionice br. 2 (o shvatanju demokratije u Jugoslaviji).

VEZA SA NASTAVNIM PROGRAMOM

Radionica je namijenjena obnavljanju i utvrđivanju gradiva o poslijeratnom periodu, a posebno je pogodna za povezivanje međunarodnog konteksta sa unutrašnjim političkim razvojem Jugoslavije. Rad sa izvorima ima potencijal da bude motivirajći i inspirativan za učenike.

ISHOD

Na kraju časa učenici su razumjeli i na primjeru pokazali da su postojala različita shvatanja demokratije političkih aktera koji su živjeli u Jugoslaviji.

CILJ

Saznajni cilj radionice: Da učenici razumiju da su postojala različita shvatanja demokratije političkih aktera koji su živjeli u Jugoslaviji.

Vaspitni cilj radionice: Da se učenici kroz diskusiju o tome što demokratija treba biti vaspitaju kao politički zainteresirani građani.

SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE

Analiza historijskih izvora, odabir relevantnih podataka, izvođenje zaključaka, razvijanje kritičkog mišljenja, razvoj multiperspektivnog pristupa.

NAČIN RADA

Učenike podijeliti na tri grupe. Svakoj grupi dati po dva dokumenta i rezultate izbora:
 1) stavovi komunista (dokumenti 1, 2 i 7);
 2) stavovi građanskih političara (dokumenti 3, 4 i 7); i
 3) viđenje inostranih državnika (dokumenti 5, 6 i 7).

Učenici trebaju **pročitati** i **analizirati** tekstualne historijske izvore i uz pomoć pitanja koja su im data ispuniti zadatak. Svoje **zaključke ispisuju** u vidu teza, pomoću kojih će predstavnik grupe ostalim učenicima izložiti viđenje svoje grupe. Najprije izlaže prva grupa, potom druga grupa. Njihovi stavovi će biti u mnogo čemu oprečni, a pošto su oni politički protivnici, neće se moći pokloniti puno povjerejne nijednoj strani. Izlaganje treće grupe dat će dodatne informacije pomoću kojih treba sklopiti cjelovitiju sliku.

	Potom svi analiziraju tabelu sa rezultatima izbora i diskutiraju o političkoj situaciji u Jugoslaviji poslije Drugog svjetskog rata i historijskom sadržaju termina “demokratija”.
TOK ČASA	<p>1. korak – davanje uputstava za rad. Nastavnik saopćava: Svaka grupa treba da na osnovu analize dobijenih dokumenata i datih pitanja stvori određenu sliku o političkoj situaciji u Jugoslaviji poslije Drugog svjetskog rata. Tu će sliku ostalima u razredu u vidu teza izložiti jedan predstavnik grupe.</p> <p>Potom nastavnik izlaže historijski kontekst iz Dijela za učenike – 10 minuta.</p> <p>2. korak: Podjela na grupe: 1) komunisti, 2) građanski političari, 3) strani državnici. – 5 minuta.</p> <p>3. korak: Analiza tekstova u skladu sa pitanjima koja ih prate. – 30 minuta.</p> <p>Svi đaci rade individualno sa dobijenim tekstovima 20 minuta, a posljednjih 10 minuta je namijenjeno usklađivanju slike i formuliranju teza.</p> <p>4. korak: Izlaganje zaključaka jednog predstavnika svake grupe na osnovu teza koje su zajednički napisali. – 25 minuta.</p> <p>5. korak: Završna diskusija, namijenjena sučeljavanju stavova, argumentaciji i integraciji, koja treba da sadrži sve tri perspektive: komunističku, građansku i inostranu. – 20 minuta.</p>
POTREBNI MATERIJAL	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izvori za stavove komunista 2. Izvori za stavove građanskih demokrata 3. Izvori za stavove inostranog faktora 4. Rezultati izbora 1945. godine
PREPOSTAVLJENO ZNANJE	Poznavanje historije Jugoslavije i opće historije 20. vijeka. (II i IV razred srednje škole)
TEZE ZA ZAVRŠNU DISKUSIJU	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Kakve su bile sličnosti i razlike u shvatanju demokratije komunista, građanskih demokrata i zapadnih političara? ▫ Da li je političko uređenje Jugoslavije bilo povezano sa međunarodnim okolnostima? Na koji način? ▫ Da li je, po tvom mišljenju, Jugoslavija mogla postojati kao parlamentarna demokratija? Obrazloži.
DIO ZA UČENIKE	
	<p>Historijski kontekst: Poslije Drugog svjetskog rata Jugoslavija je obnovljena kao “demokratska federalna republika”. Postojale su dvije osnovne političke grupacije koje su pretendirale da njom vladaju:</p> <p>1) komunisti, koje je predstavljao maršal Josip Broz Tito i koji su raspolagali vojnom silom, jedinstvenom i masovnom Komunističkom partijom, ugledom oslobođilaca od okupatora i podrškom saveznika, a posebno SSSR-a;</p> <p>2) građanski političari, koje je predstavljao politički emigrant, mladi kralj Petar II Karađorđević, a koji su bili nejedinstveni, nisu raspolagali efektivnom silom i imali su reputaciju međusobno zavađenih bjegunaca iz okupirane zemlje, koje su podržavali saveznici, a posebno Velika Britanija i SAD. Sile pobjednice su nastojale urediti svijet u skladu sa svojim potrebama, a da to bude održivo na duži rok. Težile su da obnove Jugoslaviju i da ona bude stabilna i jedinstvena zemlja koja će moći ispunjavati međunarodne obaveze, a da to postignu na najbrži i najjeftiniji način. Posebno su željele ukloniti svaku mogućnost obnove sukoba unutar zemlje.</p>

Tabela je formirana na osnovu zvaničnih rezultata prvih poslijeratnih izbora (*Službeni list, br. 92/1945*). Tokom pregovora oko načina glasanja komunisti su se izborili da nastupaju u sklopu jedne šire liste koja se zvala “lista Narodnog fronta”, na kojoj su, osim njih, bili zastupljeni i predstavnici lijevih građanskih partija. Opoziciju njima je predstavljala “kutija bez liste”, gdje su glasali oni koji su bili protiv “liste Narodnog fronta”, a to je praktično značilo da su oni bili za emigrantske političke partije i kralja Petra II Karađorđevića. Glasalo se spuštanjem gumene kuglice u jednu ili drugu kutiju. Izbori su bili praćeni zastrašivanjem građana, pritiskom na birače i nepoštenim sabiranjem glasova koje je vršila nova, revolucionarna vlast.

7.

PREGLED IZBORNIH REZULTATA PO FEDERALNIM JEDINICAMA I AUTONOMNIM OBLASTIMA JUGOSLAVIJE 1945. GODINE

federalna jedinica (autonomna oblast)	glasalo zakomuniste %	glasalo za građanske političare %
SRBIJA	88,59	11,41
VOJVODINA	85,90	14,60
KOSOVO I METOHIJA	96,78	3,22
HRVATSKA	91,52	8,48
SLOVENIJA	83,25	16,75
BOSNA I HERCEGOVINA	95,21	4,79
MAKEDONIJA	95,85	4,15
CRNA GORA	97,93	2,07

Tablica je složena na osnovu rezultata izbora u: *Službeni list, br. 92/1945*.

Uporedi rezultate prvih izbora 1945. godine sa izvorima i procjenama podrške komunistima u narodu koje su dali sami komunisti, građanske demokrate i zapadni posmatrači. Jesu li predviđanja bila realna?

I grupa

Kako su demokratiju shvatali jugoslovenski komunisti?

1.

KOMUNISTI O SVOM SHVATANJU DEMOKRATIJE 1945 I 1947.

“Ja mislim da mi nemamo prava pred našim narodima, koji su dali toliko žrtava i života u ovome ratu za slobodu i ravnopravnost, da mi danas njima kažemo: Braćo, vi ste se borili, vi ste krvarili, ali sad te vaše žrtve više ne dolaze u obzir, one nemaju nikakve cene, sada će tek kuglica* odlučiti o tome da li ćete biti ravnopravni ili nećete biti ravnopravni. Onaj koji tako postavlja stvar, taj po mom mišljenju želi smutnju u Jugoslaviji, taj ne želi poredak i mir. Da li takav zahtev naših naroda da ulaze u Konstituantu kao ravnopravni narodi i da o svemu kao ravnopravni narodi odlučuju, da li to znači kršenje suvereniteta Ustavotvorne skupštine? Ja mislim da ne znači.“

Govor Edvarda Kardelja iz 1945. godine u: Branko Petranović i Momčilo Zečević, Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata, Beograd 1988, str. 765.

“Novo društveno uređenje u našoj zemlji zahtijeva i novi oblik političkog života. Mnogobrojne i heterogene po svojim shvaćanjima, političke partije predstavljale bi u našoj zemlji najveću smetnju za brz i trajan razvitak naše zemlje. Ne samo politička nego i ekonomski struktura naše zemlje isključuje mogućnost postojanja mnogih političkih partija, sa starim programima i starim shvaćanjima. Jedinstven ekonomski program zahtijeva i političko jedinstvo. Zamislimo sebi ovakvu sliku: svršili smo rat, treba prijeći na izgradnju zemlje, ... a imamo razne partije na čelu. Jedan kaže: ne treba najprije graditi ovaj most, već onaj drugi. Drugi će kazati: zašto se daje više pomoći, recimo Bosni, Lici, Crnoj Gori nego nekoj drugoj republici?... kazali bi: što će nama industrijalizacija, elektrifikacija..., neka svaki seljak radi kako zna i može ... To bi naše snage paraliziralo...”

Titov govor na II. kongresu Narodnog fronta Jugoslavije 27. IX 1947.

***kuglica** – misli se na glasačku kuglicu, jer se listići nisu koristili na prvim izborima.

2.

SARADNJA KOMUNISTA I NEKIH GRAĐANSKIH POLITIČARA NA USPOSTAVLJANJU NOVOG POLITIČKOG STANJA U JUGOSLAVIJI 1945. GODINE

“(...) Vojnički i policijski mi smo bili dovoljno snažni i samopouzdani, ali naša baza u narodu, naročito u srednjim slojevima, bila je preuska i neobdelana. (...) Najveći deo rada na tome pao je na Kardelja. Ali i ja sam bio zadužen da s pristalicama Narodnog fronta, republikancima i agrarcima, izradim zajedničku platformu. (...) u celini su se diskusije i iznalaženja formulacija odvijali s uvažavanjem, pa i s prijateljstvom. Jedini “incident” je izbio s predstnikom jedne, ne baš značajne, grupe intelektualaca. Izazvan nečim, on je nervozno uzviknuo: Mi nismo ravnopravni! Mi tražimo ravnopravnost! – To je pak izazvalo mene, pa sam dobacio: Pa i niste ravnopravni! Ne možete ni biti. Iza nas komunista stoji pedeset divizija i jedan strašni rat, a vi ste samo jedna grupa. Vi pogrešno shvatate ravnopravnost! Ne radi se o isterivanju ravnopravnosti nego o sporazumevanju. – Svi su na to čutili, čak i čika Jaša*, jedino se Dragoljub Jovanović smeškao sa samosvesnom ironijom. (...)”

* građanski političar Jaša Prodanović

Dilas, Milovan, Vlast, London, 1983, str. 11–12.

1. Na osnovu analize izvora i podataka iz tabele izvući argumente za odgovor na ključno pitanje.
2. Pripremite odgovor na pitanje ispod tabele.

II grupa

Kako su shvatali demokratiju jugoslovenski građanski političari?

3.

MEMORANDUM GRAĐANSKIH POLITIČARA JUGOSLAVIJE U LONDONU

UPUĆEN MINISTRIMA SPOLJNIH POSLOVA PET VELIKIH SILA

(V. Britanije, SAD, SSSR, Francuske i Kine)

(...) Mi duboko žalimo što smo prinuđeni da izjavimo da je jedna Vlada, dovedena na vlast moralnom, materijalnom i vojnom pomoći naših Velikih Saveznika, zavela u našoj zemlji režim koji nema ničeg zajedničkog sa demokratijom i slobodom ni u svojoj političkoj ni u svojoj državnoj organizaciji. Taj režim potpuno je podvlašćen jednoj stranci, komunističkoj, tj. jednoj neznačnoj manjini i njenoj oružanoj sili: njenoj političkoj policiji i njenoj političkoj vojsci nazvanoj danas "Jugoslovenska armija". Ta mala stranka, naslonjena na svoju oružanu političku silu, pokušava sada da primeni svoj sopstveni program, u jednom pogledu odmah, u drugom pak po brzim etapama. Politički deo njenog programa, i najvažniji u isti mah, jer čini potpuni uslov svemu, potpuno je ostvaren: diktatura kao vladavinsko sredstvo u potpunosti je zavedena (...) Sve njene ekonomski mere, razarajući i uništavajući namerno ceo privredni život zemlje, imaju isti cilj, i njihov prvi rezultat biće pad životnog standarda naroda, čineći svakog zavisnim od Vlade za svoju zaradu, a od tajne policije OZNA za svoju ličnu slobodu, i s jednim Izbornim zakonom koji daje Komunističkoj stranci i njenoj Vladi vlast da odabira ne samo kandidate nego i birače, nema nikakve sumnje kakav će biti rezultat izbora, ako se dopusti da se oni održe pod ovakvim prilikama. Rezultat će biti 100% za stranku na vlasti. (...)

Dr Vlatko Maček, președnik Hrvatske seljačke stranke, sada u Parizu; **Dr Živko Topalović**, președnik Socijalističke stranke, sada u Rimu; **Adam Pribićević**, počasni președnik Samostalne demokratske stranke, sada u Rimu; **Dr Miha Krek**, predsednik Slovenske ljudske stranke, sada u Rimu; (...) **Slobodan Jovanović**, predašnji președnik koncentracione Vlade u Londonu; **Jovan Banjanin**, potpredsednik Jugoslovenske nacionalne stranke; **Većeslav Vilder**, președnik izvršnog odbora Samostalne demokratske stranke; **Dr Milan Gavrilović**, președnik Srpske zemljoradničke stranke; **Radoje L. Knežević**, član izvršnog odbora Demokratske stranke; **K. Lj. Miletić**, član izvršnog odbora Radikalne stranke.

Arhiv Jugoslavije; Emigrantska Vlada Kraljevine Jugoslavije (1941-1945), F-158, 573.

4.

SARADNJA KOMUNISTA I NEKIH GRAĐANSKIH POLITIČARA NA USPOSTAVLJANJU NOVOG POLITIČKOG STANJA U JUGOSLAVIJI 1945. GODINE

"(...) Vojnički i policijski mi smo bili dovoljno snažni i samopouzdani, ali naša baza u narodu, naročito u srednjim slojevima, bila je preuska i neobdelana. (...) Najveći deo rada na tome pao je na Kardelja. Ali i ja sam bio zadužen da s pristalicama Narodnog fronta, republikancima i agrarcima, izradim zajedničku platformu. (...) u celini su se diskusije i iznalaženja formulacija odvijali s uvažavanjem, pa i s prijateljstvom. Jedini "incident" je izbio s predstavnikom jedne, ne baš značajne, grupe intelektualaca. Izazvan nečim, on je nervozno uzviknuo: Mi nismo ravnopravni! Mi tražimo ravnopravnost! – To je pak izazvalo mene, pa sam dobacio: Pa i niste ravnopravni! Ne možete ni biti. Iza vas komunista stoji pedeset divizija i jedan strašni rat, a vi ste samo jedna grupa. Vi pogrešno shvatate ravnopravnost! Ne radi se o isterivanju ravnopravnosti nego o sporazumevanju. – Svi su na to čutali, čak i čika Jaša, jedino se Dragoljub Jovanović smeškao sa samosvesnom ironijom. (...)"

Dilas, Milovan, Vlast, London, 1983, str. 11–12.

1. Na osnovu analize izvora i podataka iz tabele izvući argumente za odgovor na ključno pitanje.
2. Pripremite odgovor na pitanje ispod tabele.

III grupa

Kako su demokratiju u Jugoslaviji vidjeli predstavnici zapadnih zemalja?

5.

ZAPISNIK SA KONFERENCIJE SILA POBJEDNICA U DRUGOM SVJETSKOM RATU, Potsdam 1945.

| “(...) Idn: Sledeće pitanje – o Jugoslaviji. (...) Treba obratiti pažnju na to da smo mi postigli saglasnost u odnosu na Jugoslaviju na Krimskoj konferenciji bez prisustva jugoslovenskih predstavnika.
| Staljin: Sada je to saveznička država, u kojoj je uspostavljena legitimna vlast. Ne treba sada rešavati ta pitanja bez učešća predstavnika Jugoslavije. (...)
| Truman: Mislite li ozbiljno da ih pozovemo ovde? Mislim da bi to bilo nezgodno.
| Čerčil: Mi smo stavili svoje potpisne pod dogovor na Krimskoj konferenciji, a sada vidimo da se ta deklaracija u Jugoslaviji ne ispunjava: nema izbornog zakona, skupština nije proširena, pravna procedura nije uspostavljena, Titova administracija vrši kontrolu uz pomoć svoje političke policije, štampa je takođe kontrolisana, kao i u nekim fašističkim zemljama. (...)
| Staljin: (...) Vidite, podaci koje je sada izneo g. Čerčil, u vezi sa narušavanjem nekih rešenja Kimske konferencije, ti podaci su, na osnovu naših izvora, nepoznati.
Truman: Ako budemo razmatrali političke žalbe na koga god, samo ćemo zalud traći vreme. Ako ovde budemo zvali Tita, Franka, ili druge državnike, to neće dovesti ni do čega dobrog. (...)
Staljin: Tu ste u pravu. (...)"

Teheran, Jalta, Potsdam (Ybornik dokumenata), Moskva 1971.

6.

AMERIČKO VIĐENJE POLITIČKE SITUACIJE U JUGOSLAVIJI 1947.

| AMERIČKA AMBASADA, BEOGRAD, JUGOSLAVIJA

| 7. jula 1947., POVJERLJIVO

| Poštovanom Državnom sekretaru, Washington

| “(...) Komunizam ima velikih slabosti: osnivajući svoju doktrinu na materijalizmu, držeći da cilj opravdava sredstva, ma kako mučna ona bila, gazi spontanu težnju čovječanstva za slobodom (dodajmo uz to igru sa drugom velikom težnjom – sigurnošću). (...) Vrlo je opasno uopštavati odviše, do koje mjere uživa sadašnja vlada podršku naroda, ili je ne uživa. Proračuni koji kruže, da je 85–95 % naroda protiv vlade, očigledno su samo nagađanja. (...) Moje je lično mišljenje da široke mase, premda su skeptičke i nezadovoljne, ipak nisu ogorčene protiv vlade. Zašto bi bile? Izuzevši takve postupke kao što je državna kontrola ili otkup žita ništa im nije teže, nego što im je bilo pod ranijim režimima. (...) Ne smiju se zajedljivi napadi bivših političkih vođa i kosmopolitičke klike, koja je najviše bila pogodena preokretom, uzimati kao glas naroda. Čak i ako pretpostavimo da je velika većina Jugoslavena protiv komunizma ne znači da bi bio veći broj onih Jugoslavena koji bi riskirali život zato da ga obore, nego li onih koji bi ga branili. (...)

John M. Cabot, otpovnik poslova

Muzej istorije Jugoslavije, Putovanja i posete J. B. Tita, I-3-b/759-2

1. Na osnovu analize izvora i podataka iz tabele izvući argumente za odgovor na ključno pitanje.
2. Pripremite odgovor na pitanje ispod tabele.

RADNI LOGORI I NAKON RATA!

Može li grupa biti kriva zbog zločina pojedinaca?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

45 minuta

DIO ZA NASTAVNIKE

Temeljna ideja radionice bilo je pitanje kolektivizacije krivnje, koje se moglo odraditi na pitanju progona Folksdojčera. U Jugoslaviji nakon rata sličnu sudbinu su doživjeli i Talijani i Mađari, ali na primjeru jedne nacionalne manjine može se istovremeno obraditi pitanje kolektivne krivnje i prikazati dosad manje poznat početak "Druge" Jugoslavije. Stoga ova radionica može biti dobra nadopuna predviđenom gradivu, ali više od toga je odgojna funkcija same radionice.

Predviđeno vrijeme trajanja radionice je 45 minuta, kako bi se ta radionica mogla održati u sklopu jednog nastavnog sata. Radionica je planirana za skupinu do 30-ak sudionika. Sudionici bi morali imati znanja o Drugom svjetskom ratu u Jugoslaviji.

Svi su materijali potrebni za radionicu priloženi na kraju i njih bi voditelj radionice trebao samo umnožiti i pripremiti za rad. Najveći dio materijala je preuzet iz knjige Vladimira Geigera "Nestanak Folksdojčera" (Zagreb, 1997), te knjige "Radni logor Valpovo 1945.-1946." (Osijek, 1999) koju je pripremio Vladimir Geiger.

ISHOD

Usvajanje novih znanja o prvima godinama postojanja nove Jugoslavije, usvajanje novih znanja o stradanjima Nijemaca u Jugoslaviji nakon rata, razvijanje kritičkog razmišljanja, rad na izvorima, upoznavanje novih vještina povijesnog istraživanja (intervju), vježbanje timskog rada, razvijanje empatije sa stradanjima ljudi te negativnog stava prema kolektivizaciji krivnje.

CILJ

Sudionike upoznati s počecima nove Jugoslavije u kojima se obećavalo svim građanima, narodima i narodnostima nacionalno i socijalno oslobođenje i istovremeno ih upoznati sa stradanjem Nijemaca u Jugoslaviji neposredno nakon rata; pokrenuti pitanja kolektivizacije krivnje.

ARTIKULACIJA SATA

- U uvodnom dijelu sata trebalo sve sudionike upoznati s ciljem radionice i objasniti im ko su Folksdojčeri. (5 min)
- Sve sudionike treba podijeliti u tri grupe i svakoj grupi dati materijale i zadatke (15 do 20 min).

Prva grupa bi dobila tekst Deklaracije ZAVNOH-a o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske, tekst o brojčanim pokazateljima stradanja Folksdojčera u Jugoslaviji, kartu područja u Jugoslaviji gdje su živjeli Folksdojčeri i logora stradavanja Folksdojčera, službene dokumente AVNOJ-a i Ministarstva unutrašnjih poslova Federalne Države Hrvatske o konfiskaciji imovine i repatrijaciji Folsdojčera (prilog 1, 2, 3, 4 i 6). Zadatak za prvu grupu je odgovoriti na pitanja i pripremiti kratko izlaganje učinjenog. Zadaci su:

- 1.) *Pokušajte na osnovu materijala koje ste dobili objasniti šta je trebalo značiti socijalno i nacionalno oslobođenje naroda u Jugoslaviji!*
- 2.) *Jesu li se zajamčena prava odnosila na sve? Objasnite!*
- 3.) *Raspovravljajte unutar grupe o pitanju kolektivizacije krivnje!*

Druga grupa bi dobila kartu područja u Jugoslaviji gdje su živjeli Folksdjojčeri i raspored logora, njihovog stradavanja, tekst o brojčanim pokazateljima stradanja Folksdojčera u Jugoslaviji, sliku protjerivanja i službene dokumente AVNOJ-a i Ministarstva unutrašnjih poslova Federalne Države Hrvatske o

konfiskaciji imovine i repatrijaciji Folksdojčera (prilog 2, 3, 4, 5 i 6). Zadatak grupe je pripremiti se, na osnovu izvora, za intervju s Folksdojčerima koji su preživjeli logore, deportacije iz Jugoslavije. Kao mladi istraživači i povjesničari, sudionici grupe bi u razgovoru s Folksdojčerima (koje će odglumiti članovi treće grupe) trebali saznati što više o njihovoј sudsbinu u Jugoslaviji nakon rata! Sudionicima druge grupe bi trebalo dati sugestije o tome šta bi mogli pitati preživjele Folksdojčere ili šta bi od njih mogli najbolje saznati o njihovoј sudsbinu.

Treća grupa bi dobila nekoliko pismenih svjedočanstava preživjelih Folksdojčera (prilozi 7, 8, 9, 10, 11 i 12). Sudionici te grupe bi se trebali pripremiti da odglume Folksdojčere koji su prošli tragediju u životu i da odrade intervju s mladim povjesničarima

- Nakon što se grupe pripreme prvo bi izlagala 1. grupa, a potom bi uslijedio intervju između sudionika 2. i 3. grupe. (15-20 min)
- Na kraju bi trebalo provesti kratku evaluaciju radionice, ili jednostavno pokušati porazgovarati o ličnim razmišljanjima pojedinih sudionika radionice (5 min).

DIO ZA UČENIKE

Kontekstualizacija

Cilj radionice je upoznati se sa progonima oko 170.000 i stradanjem oko 60.000 Folksdojčera (pripadnika njemačke manjine) u Jugoslaviji neposredno nakon rata. Jugoslavija nije bila iznimka. Nijemci su sličnu sudsbinu doživjeli u cijeloj istočnoj Europi. Sličnu sudsbinu su doživjeli i Talijani u Jugoslaviji.

Velika većina Folksdojčera je naseljavana planskom kolonizacijom u 18. stoljeću, koju su poticali habsburški vladari u skladu s idejama kameralizma i fiziokratizma. Njihovim doseljavanjem trebala su se napučiti nenastanjena područja, te potaknuti razvoj poljoprivrede i obrta. Slomom Habsburške monarhije nakon Prvog svjetskog rata Nijemci su postali u novonastaloj državi Jugoslaviji nacionalna manjina. U vrijeme Drugog svjetskog rata pripadnici njemačke nacionalne manjine su se podijelili kao i mnogi drugi na prostoru Jugoslavije – jedni su se stavili u službu nacizma, drugi su pristupili antifašističkom pokretu, a treći su pokušali samo preživljavati u nemirnim vremenima.

Zadaci za 1. grupu

Narodnooslobodilačka borba se vodila pod parolama nacionalnog i socijalnog oslobođenja naroda u Jugoslaviji.

1. Pokušajte na osnovu materijala koje ste dobili objasniti što je trebalo značiti to socijalno i nacionalno oslobođenje!
2. Jesu li se zajamčena prava odnosila na sve? Objasnite!
3. Raspravljajte unutar grupe o pitanju kolektivizacije krivnje!
4. Pripremite se za kratko izlaganje svega što je učinjeno unutar grupe!

Zadaci za 2. grupu

Na osnovu izvora pripremite se za intervju s trećom grupom koja će odglumiti Folksdojčere koji su preživjeli logore, deportacije iz Jugoslavije. Pokušajte, kao mladi istraživači i povjesničari, u razgovoru s Folksdojčerima saznati što više o njihovim sudsbinama u Jugoslaviji nakon rata!

Zadaci za 3. grupu

Pročitajte svjedočanstava Folksdojčera koji su preživjeli deportacije, logore, itd. u Jugoslaviji i pokušajte se pripremiti za intervju. Odglumite Folksdojčere koje će intervjuirati druga grupa. Mladi će povjesničari i istraživači htjeti što detaljnije saznati o vašim stradanjima.

Imajte na umu: vi sada imate oko 80 godina, pa i više!

Prijedlog: razdijelite svjedočanstva međusobno unutar grupe i pokušajte se kao grupa kolektivno pripremiti za intervju, a ne kao pojedinci.

PRILOG 1

DEKLARACIJA O OSNOVNIM PRAVIMA NARODA I GRAĐANA DEMOKRATSKE HRVATSKE, donesena na Trećem zasjedanju ZAVNOH-a u Topuskom 9. svibnja 1944.

1. Hrvatski i srpski narod u Hrvatskoj potpuno su ravnopravni. Nacionalnim manjinama u Hrvatskoj osigurat će se sva prava na nacionalni život.
2. Svi građani federalne države Hrvatske jednaki su i ravnopravni pred zakonom bez obzira na narodnost, rasu i vjeroispovijest.
3. Žene uživaju sva prava jednako kao i muškarci.
4. Svakom građaninu zajamčena je sigurnost ličnosti i imovine. Zajamčeno je pravo vlasništva i privatna inicijativa u gospodarskom životu.
5. Svim građanima zajamčena je sloboda vjeroispovijesti i sloboda savjesti.

PRILOG 2

ODLUKA AVNOJ-a (21.studenog 1944) O PRIJELAZU U DRŽAVNO VLASNIŠTVO NEPRIJATELJSKE IMOVINE, O DRŽAVNOJ UPRAVINAD IMOVINOM NEPRISUTNIH OSOBA

Član 1.

Danom stupanja na snagu ove Odluke prelazi u državno vlasništvo:

- sva imovina Njemačkog Rajha i njegovih državljana koja se nalazi na teritoriju Jugoslavije
- sva imovina osoba njemačke narodnosti, osim Nijemaca koji su se borili u redovima Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije ili su podanici neutralnih država, a nisu se držali neprijateljski za vrijeme okupacije;
- sva imovina ratnih zločinaca i njihovih pomagača, bez obzira na njihovo državljanstvo, imovina svake osobe koja je presudom građanskih ili vojnih sudova osuđena na gubitak imovine u korist države.

Imovina jugoslavenskih državljana pada u tom slučaju pod udar ove Odluke, bez obzira da li se nalazi u zemlji, ili inozemstvu.

Član 5.

Cilj postavljanja sve podržavljene ili sekvestirane imovine pod udar i nadzor Državne uprave narodnih dobara jeste maksimalno iskorištanje te imovine za plansku proizvodnju radi što bržeg i što uspješnijeg dobivanja pobjede u oslobodilačkom ratu i za stvaranje uvjeta za uspješnu ekonomsku obnovu i izgradnju Jugoslavije kao cjeline i svih njenih federalnih jedinica (...)

(Službeni list Demokratske Federativne Jugoslavije, god. 1, br 2, Beograd, 6. veljače 1945., str. 13-14.; Izvor preuzet iz knjige: Vladimir Geiger, Folksdojčeri pod teretom kolektivne krivnje, Osijek, 2002., 56.)

PRILOG 3

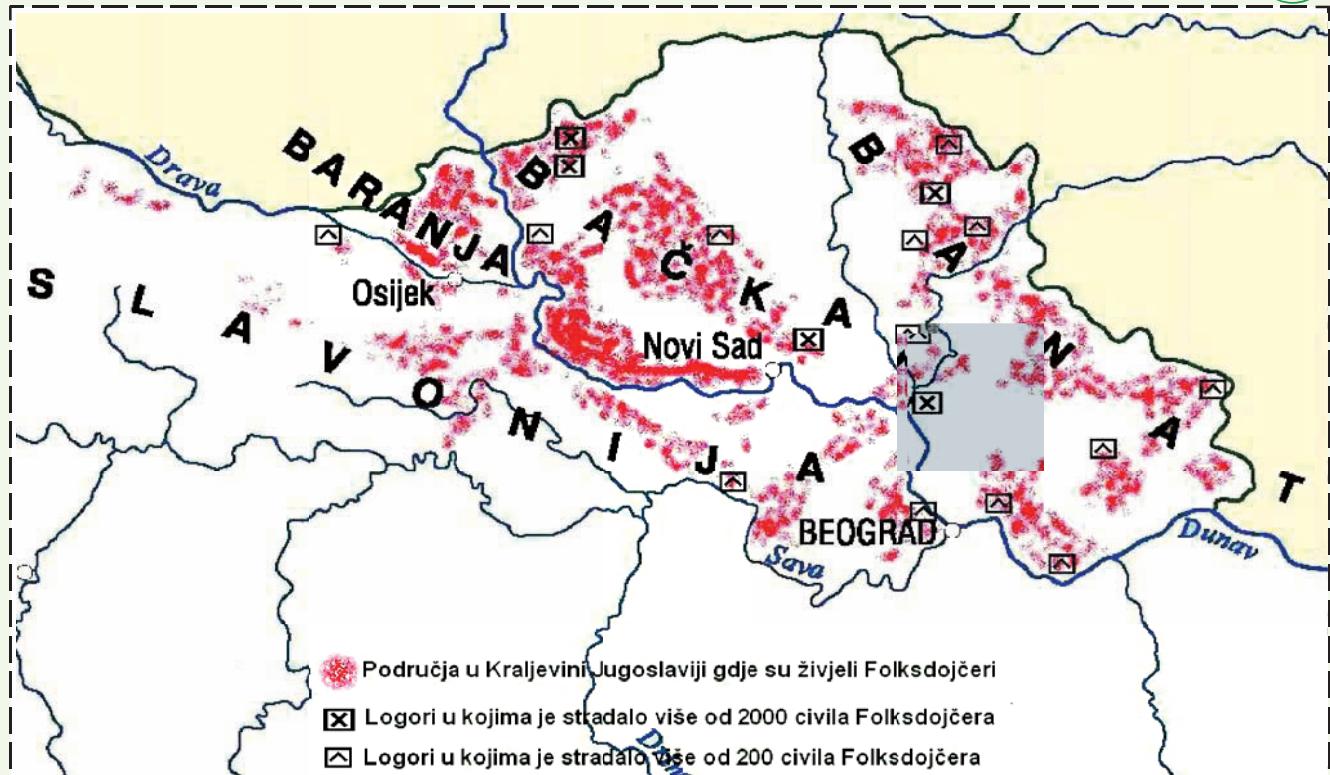
STRADANJE NJEMAČKOG CIVILNOG STANOVNIŠTVA U JUGOSLAVIJI OD STRANE TITOVA REŽIMA U RAZDOBLJU OD 1941. DO 1948.

Od oko **540.000** Nijemaca koliko ih je živjelo u Jugoslaviji do 1941. godine, oko **95.000** njih se našlo u sklopu njemačkih, mađarskih i hrvatskih vojnih jedinica, a oko **245.000** Nijemaca je evakuirano u Njemačku prije nego je Jugoslavija obnovljena pod Titovim režimom. U razdoblju od listopada 1944. do travnja 1945. preostalih oko **200.000** Nijemaca potpalо je pod kontrolu Titova režima. S iznimkom od oko 8.000 ljudi, preostalih oko **170.000** etničkih njemačkih civila (od djece do starijih osoba) u razdoblju od 1945. do 1948. godine, bilo je otjerano u logore, a od njih je oko **51.000** žena, djece i staraca podleglo bolestima, gladi i drugim nedaćama. Od ukupno oko 64.000 žrtava u razdoblju od 1941. do 1948. oko 40.000 je dokumentirano imenom i prezimenom.

*Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948., Die Station eines Volkermordes,
Donauschwäbische Kulturstiftung, München, 1998.; podatke preveo Denis Detling*

PRILOG 4

Zemljovid izradio D. Detling, uz korištenje knjige *Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948., Die Station eines Volkmordes*, Donauschwäbische Kulturstiftung, München, 1998.

PRILOG 5

TRANSPORT FOLKSDOJČERA PROTERANIH IZ JUGOSLAVIJE U AUSTRIJU, LJETO 1945.

Slika preuzeta iz knjige Vladimir Geiger, *Nestanak Folksdojčera, Nova stvarnost*, Zagreb, 1997.

/.../ "Vlada Jugoslavije stoji na stanovištu da sve Njemce koji se nalaze u okviru granice Jugoslavije raseli i uputi u Njemačku, čim se zato otvore povoljni tehnički uslovi.-

Mi na ovo imamo pravo iz slijedećih razloga:

1) Što su Njemci, koji se danas nalaze u Jugoslaviji kolonizirani od strane Njemačkih osvajača na zemljiste koje je pripadalo Jugoslavenima.

2) Što su Njemci njemačke manjine od dana naseljavanja u našu zemlju, a sve do danas radili protiv interesa naroda Jugoslavije, stavljajući se u službu Njemačkih imperijalista. To se naročito ispoljilo u toku ovoga rata, kada su oni sa svim sredstvima aktivno angažovali se u borbi protiv naše vojske i Narodno-oslobodilačkog pokreta uopće.

3) Što su njemačke manjine u Jugoslaviji u toku ovoga rata počinile toliko zla narodima Jugoslavije, da bi njihovo daljnje zadržavanje u okvirima granice Jugoslavije smetalo sređivanju i izgradnji naše državne zajednice.

Na osnovu iznošenog u obzir za iseljavanje dolaze svi Njemci i Njemice po slijedećem kriteriju:

1) Kome je materinski jezik njemački (potječe iz braka Njemca ili Njemice)

2) Tko potiče iz braka u kome je otac Njemac

Od ovoga se izuzimaju:

1. Tko je aktivno pomagao narodno-oslobodilačku borbu (ostaje zajedno sa svojom užom porodicom – djeca, otac i majka)

2. Njemice udane za Jugoslavene sa djecom

3. Djeca do uključivo 16 godina iz braka Jugoslovenke sa Njemcem, u koliko se takova Jugoslovenka odluči da ostane u zemlji i napusti muža Njemca. Ženi Jugoslovenki udatoj za Njemca ostaje slobodno da bira da li će poći sa mužem ili će ostati u zemlji sa djecom do 16 godina. U koliko se radi o ženskom bračnom partneru nejugoslavenske narodnosti takva je žena dužna da slijedi muža Njemca.

4. Ona lica koja nedvojbeno dokažu da su austrijski državljeni ili austrijske narodnosti nemaju se seliti. Pri tome treba budno paziti da se kao takovi ne iskažu lica njemačkog državljanstva ili narodnosti. Ovo se odnosi na ona lica koja su se ogriješila kao i pripadnici Njemačke odnosno Njemci, jer u tom slučaju za njih važi isti kriterij repatrijacije. Ako su Austrijanci bili u Kulturbundu dužni su se iseliti.

U svrhu repatriacije Njemaca sa strane nadležnih Ministarstava obrazovana je Zemaljska komisija pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, koja je dužna da organizira i rukovodi, nadzire i dr. rad oko repatriacije Njemaca /.../

Odmah po prijemu ovih direktiva najhitnije (bilo kurirom ili depešom) dostaviti ovoj komisiji ukupan broj lica za iselenje te gdje su sada smješteni u logore. Ovo nam je žurno potrebno kako bi imali pregled i poduzeli dalnje potrebne mjere. Oblasnim odnosno Okružnim komisijama prepušta se upotreba radne snage iseljenika dok se nalaze u logorima. Sve ove poslove savjesno i odmah izvršiti, jer će odmah iza toga uslijediti transportovanje iseljenika sa cijele teritorije Hrvatske u Njemačku. /.../"

(preuzeto iz knjige: Vladimir Geiger, Nestanak Folksdojčera, Nova stvarnost, Zagreb, 1997. i

Vladimir Geiger, Folksdojčenu upomadvdt99 -0.01Rječ -34(acZ)di.aciadiK38/leA7(o)-34

PRILOG 7

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O HAPŠENJE I ODVOĐENJU U SABIRNI LOGOR U JOSIPOVCU, DEPORTACIJI U RADNI LOGOR VALPOVO...

/.../ Elizabeta Konig (1921.) zajedno sa majkom Anom Reitz (1892.) i ocem Andrijom Reitz (1885), te kćerkom Ernom Konig (1943.): Odvedeni smo od kuće, u Divaltovoj ulici 153 u Osijeku, 10. 05. 1945. god., prvo u Gradski vrt, gdje se skupilo još puno naših susjeda i poznanika. Navečer smo vlakom odveženi u Josipovac, gdje smo proveli oko 3 mjeseca, u Omladinskim barakama, na goloj zemlji. Sa sobom nismo smjeli ništa ponijeti, osim odjeće na nama. /.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz, 1921.)

/.../ Zatim je krenula nepregledna kolona nevinih ljudi, civila, na svoj "križni put" iz Josipovca prema Valpovu u drugi logor. Pješačili smo cijeli dan po prašnjavome seoskom putu, bez hrane, vode i odmora. Bila je velika vrućina, sunce je peklo. Kolonu su tjerali naoružani partizani na konjima vitlajući bićevima. Slabije osobe, uglavnom starci, od iznemoglosti su padali, a нико им nije smio pomoći. Moralo se ići dalje, a iza nas se čula pucnjava. I moja majka je pala, na šta sam se i ja zaustavila i kleknula kraj nje. Partizan na konju, visok, crn, u dobro skrojenoj odjeći (činove ne znam!), grubo mi je zapovijedio, igrajući se s pištoljem, da krenem dalje. Konjem nam se približio toliko kao da će nas zgaziti. Nakon što sam mu odgovorila da mi je to majka, te neka i mene ubije, odjehao je dalje i nekoga iz kolone udario bićem. /.../

(Paula Kotnik, rođena 1927.)

PRILOG 8

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O REPATRIJACIJI..

/.../ U to su vrijeme bili organizirani transporti za Njemačku, no mi nismo htjeli ići, jer smo ovdje rođeni i nadali smo se povratku kući, jer ništa nismo skrivili. Nakon par dana odvedeni smo u logor u Valpovo. Nakon nekog vremena, ponovno je išao transport za Njemačku. Ovog puta morali smo se ukrcati u vlak. Vozili su nas u stočnim vagonima, krcatim ljudima, već iscrpljenima i bolesnima, do austrijske granice. Tu nas nisu htjeli propustiti, nego su nas vratili natrag preko Velike Pisanice, logora Šipovac do Krndije. Tu je bilo sve porušeno, pa smo proveli oko 3 tjedna pod vedrim nebom. Od Krndije smo pješice tjerani, pod stražom, do logora Valpovo. /.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz, 1921.)

/.../ Logor Valpovo bio je veći i jače osiguran gustom bodljikavom žicom. U središtu logorskoga kruga nalazio se drveni izvidnički toranj s reflektorom. Na jednoj strani kruga poredane su barake u nekoliko redova, a na drugoj je strani bila zgrada za partizane. U toj zgradi se nalazila i tzv. ambulanta. Baraka u kojoj smo spavale bila je duga oko 20 metara s jednim ležajem od dasaka po cijeloj dužini, tako isto i na katu. Za

PRILOG 10

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠAO RADU U LOGORU I IZVAN LOGORA...

/.../ Morali smo ići na rad /.../ I to je bilo bolje nego ostati u logoru, gdje su vladale bolesti, tifus, dizenterija, uši i stjenke. Ponekad bi nam mještani davali hranu. /.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz, 1921.)

/.../ Prekodravac nas je još i iznajmljivao kao radnu snagu, građanima Valpova i okolice i za to uzimao novčanu naknadu. Bili smo u tretmanu robova jer nas je mogao unajmiti ko je god poželio i za bilo kakav posao, samo je za to morao platiti određeni novčani iznos Prekodravcu. Ja sam imao sreće u par navrata, pa su me unajmili i zato također platili očevi priatelji, koji su poznavali mog pokojnog oca. Bili su to gospoda Braćevac i Ugraj, oni su bili korektni prema meni tako da sam se tih par dana mogao opustiti od svakodnevne logorske torture.

(Franjo Tein, rođ. 1924. u Sagu kraj Valpova)

PRILOG 11

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O HRANI U LOGORU...

/.../ Hrana je bila oskudna, dva obroka dnevno, po kakvoći posve neprimjerena ljudskoj prehrani. Na hranu se čekalo u redu s aluminijskom posudicom i kašikom pred "kazanom". Po kiši smo jeli stojeći ili na travi u logorskom krugu. /.../

(Paula Kotnik, rođena 1927.)

/.../ Ovdje je bilo jako loše, za jelo smo dobijali čorbu od graška, krompira ili graha, a jako malo toga je bilo u čorbi. Dobijali smo i malo kukuruznog i ječmenog kruha. Kuhalo se sve bez masti i soli. Ujutro smo dobijali čaj od hrastove kore bez šećera, zbog proljeva. Vode smo samo malo dobijali po osobi, i to samo ujutro jedan sat i navečer jedan sat. /.../ Svakim je danom umiralo preko dvadesetero male djece. /.../ Upravitelj logora Valpova je nakon toliko umrle djece najedanput dozvolio ženama da idu prositи u okolini mlijeko za djecu. /.../

(Stefan Schwob, rođ. 1930. u Mrzoviću kraj Đakova)

PRILOG 12

SVJEDOČANSTVA PREŽIVJELIH LOGORAŠA O IZLASKU IZ LOGORA...

/.../ Prvog svibnja 1946. puštene smo iz logora. Tada su svi zatečeni logoraši pušteni van na milost i nemilost.

(Rozina Petrović iz Osijeka rođ. Holstein, 1927.)

/.../ Kada smo ponovo došli u logor Valpovo doznali smo da je za nas stigla i otpusnica iz logora, ali ne i za našeg tatu. Odlazimo 15. kolovoza 1945. god. tj. na dan Velike Gospe. Tata nas je ispratio tužnim pogledom koji nikada neću zaboraviti. /.../ Tata je s ostalim logorašima premješten u logor Krndija gdje je i umro 4. veljače 1946. god. /.../

(Franciska Bušljeta rođ. Poker iz Brčkog)

/.../ Nakon nekog vremena počela sam raditi u domu za djecu koja su u ratu ostala bez roditelja, a bio je smješten u Valpovačkom dvorcu. Iz logora sam otpuštena 29. 04. 1946., a u domu sam ostala raditi do 1948. god. Tu je i kćerka bila sa mnom. Hrana je bila dobra, a dobili smo i odjeću koju je slala tzv. UNRA. Moji roditelji su otpušteni 06. 05. 1946., vratili su se u Osijek, uz pomoć dobrih ljudi i ponovno se uključili u život. /.../

(Elizabeta Konig rođ. Reitz, 1921.)

VJERSKE (NE)SLOBODE

U kojoj je mjeri religija bila dio svakodnevnog života u Jugoslaviji?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

DIO ZA NASTAVNIKE

Komunistička ideologija je negirala postojanje Boga i promatrala religiju kao instrument vladajućih slojeva kojima su podanike držali u pokornosti. Dugoročni je cilj komunističkih vlasti bio potiskivanje vjerskih organizacija u Jugoslaviji. Vjerskim zajednicama je oduzimana imovina, zabranjivao se rad institucija pod nadzorom crkava, mnogi svećenici su progonjeni, zatvarani i likvidirani. Koliko god su deklarativno vjerske zajednice bile tolerirani čimbenik svakodnevnog života u Jugoslaviji, one su u praksi od strane vlasti i od nje kontroliranih medija bile nepoželjne. Isto tako, koliko god se pokušavalo sprječiti slobodno izražavanje vjerskih osjećaja, mnogi su ipak zadovoljavali svoje vjerske potrebe. U konačnici, i potvrđivanje i negiranje religije činilo ju je sastavnim dijelom svakodnevnog života u Jugoslaviji.

ZADACI

Usvajanje novih znanja o odnosu vlasti i medija u Jugoslaviji prema vjerskim zajednicama i pitanjima religije, te slobodi prakticiranja vjerskih obreda u Jugoslaviji od 1945. do 1990. godine, razvijanje kritičkog razmišljanja, rad na slikovnim i pisanim izvorima, vježbanje timskog rada, itd.

CILJ

Sudionicima radionice pokazati kako je religija bila svakodnevni dio života u Jugoslaviji i pored deklarativnog priznavanja vjerskih sloboda i praktičnog potiskivanja vjerskih zajednica i religioznih osjećaja iz svakodnevnog života.

ARTIKULACIJA RADIONICE

- U uvodnom bi dijelu radionice sudionike trebalo upoznati s ciljem radionice i na ploču napisati ključno pitanje. Bilo bi dobro zamoliti učenike da pokušaju unaprijed odgovoriti na pitanje i na taj način propitati njihove predrasude ili predznanje.
(5 min)

- Učenike bi trebalo podijeliti u 4 grupe.

Prva grupa: prilozi 1, 2 i 11

Druga grupa: prilozi 4, 9 i 10

Treća grupa: prilozi 3, 8 i 5

Četvrta grupa: prilozi 6 i 7

Svaka bi grupa uz izvore trebala dobiti i tablicu za popunjavanje.

Neki od priloga sadrže samo jedan izvor, a poneki i dva izvora.

Sve bi grupe trebale proučiti dobivene priloge i uz pomoć dodatnih pitanja ispod izvora popuniti tablicu. Trebalo bi upozoriti učenike da mnogi prilozi odgovaraju uz više teza ponuđenih u tablici (20 min)

- Uz pomoć tablice grupe bi trebale javno prezentirati dobivene materijale i rješenja zadatka
(15 min)

- Nakon izlaganja svih grupa trebalo bi potaknuti kratku diskusiju na ključno pitanje napisano na ploči.

(5 min)

PRILOG 1

VLAST I PREDSTAVNICI VJERSKIH ZAJEDNICA

Prijem predstavnika vjerskih zajednica u Prezidijumu Skupštine Jugoslavije, 25. V 1952.

1. Predstavnike kojih vjerskih zajednica uočavaš na slici?
2. Koga i šta još uočavaš na slici?

*Muzej istorije Jugoslavije, fotozbirka, 1952,
K-14/126.*

PRILOG 2

USTAV FNRJ

Glava V, Prava i dužnosti građana.

Član 25.

Građanima je zajamčena sloboda savjesti i sloboda vjeroispovjesti. Crkva je odvojena od države. Vjerske zajednice, čije se učenje ne protivi Ustavu, slobodne su u svojim vjerskim poslovima i u vršenju vjerskih obreda. Vjerske škole za spremanje svećenika slobodne su a stoje pod općim nadzorom države.

Zabranjena je zloupotreba crkve i vjere u političke svrhe i postojanje političkih organizacija na vjerskom temelju. Država može materijalno pomagati vjerske zajednice.

1. Šta država jamči vjerskim zajednicama i vjernicima?
2. Kako je uređen odnos države prema crkvi i obrnuto?

PRILOG 3

IZLAGANJE EDVARDA KARDELJA NA SASTANKU INFORMBIROA U POLJSKOJ VII 1947.

(...) S jedne strane strane smo uvećali pritisak protiv najreakcionarnijeg dela crkvene hijerarhije, a s druge strane, mi dajemo koncesije, pa i materijalnu pomoć onom delu hijerarhije i popova, koji su skloni da sarađuju sa državom i koji su nezadovoljni s vatikanskom politikom, koja ih tera u sve oštriju sukob s nama. U rezultatu toga, mi smo postigli prilične uspehe. (...) Tako smo imali u ovoj godini, u vezi sa raznim crkvenim svečanostima niz sukoba između samih učesnika tih svečanosti, pa čak i masovnih tuča. (...)

Mnogo su jače naše pozicije u pravoslavnoj crkvi. Tu je diferencijacija mnogo dublja. Na niže sveštenstvo mi imamo vrlo jak uticaj, koji datira još iz vremena rata. U nekim republikama, kao što je na primer u Crnoj Gori i Makedoniji, sveštenstvo stoji skoro kompaktно uz narodnu vlast, a u Srbiji, Bosni i Hrvatskoj u vrlo velikom delu reakcionarni vrhovi crkvene hijerarhije nemaju ni ovde aktivno za sebe većinu sveštenstva. (...)

Što se tiče muslimanske crkve, koja ima, naravno, mnogo manji značaj, mi smo u poslednje vreme postigli vrlo ozbiljan uspeh tom istom taktikom diferencijacije. Na poslednjem saboru te crkve bio je izabran novi poglavatar muslimanske crkve Reis-Ul-Ulema, koji je tesno povezan za Narodni front. Niže sveštenstvo je, međutim, velikim delom neprijateljski raspoloženo prema nama, ali će posle promene u vrhu, svakako biti mnogo lakše da se lomi njihov otpor odozdo. Mi ne sumnjamo da će naše mere protiv reakcionarne hijerarhije svih crkava morati još više da se pooštire, ali smo istovremeno uvereni, da ćemo i u pogledu dalje unutarnje diferencijacije postići nove uspehe. (...)

Muzej istorije Jugoslavije, Putovanja i posete J. B. Tita, I-3-b/759-2

ČLANAK IZ INOZEMNOG TISKA

"Uvjereni smo: nadbiskup zagrebački, osuđen na 16 godina robije, jest nevin... Sve je jasno, ako se podsjeti da je 8. rujna 1946. zagrebački nadbiskup, prvi među hrvatskim biskupima, odbio da prekine veze s Rimom. Mons. Stepinac trpi za jedinstvo, on je jedan od mučenika jedinstva..."

Francois Maurice, član Francuske Akademije u Le Figaro, 2. XI 1946.

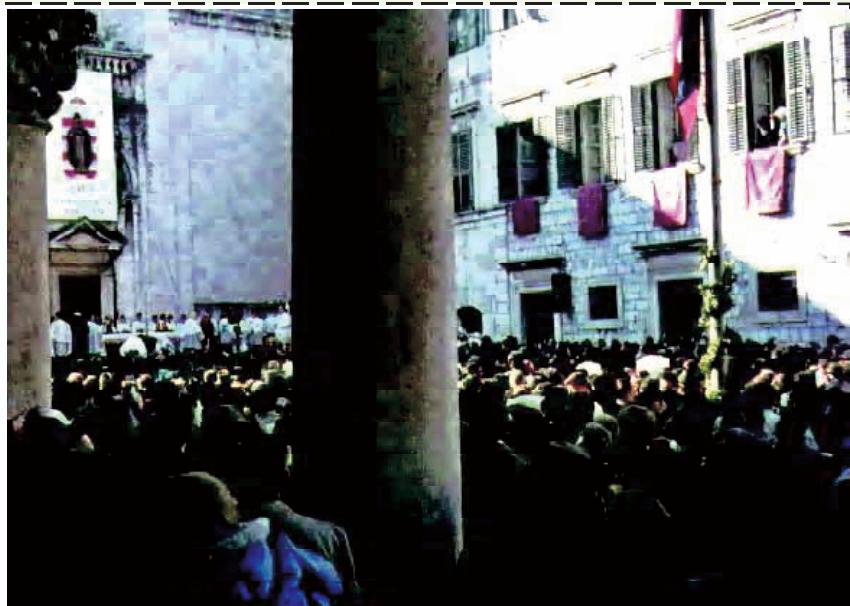
1. O čemu govore izvori?
2. Kakav je bio odnos vlasti prema crkvenim zajednicama?

PRILOG 4

1000-GODIŠNJA PROSLAVA SV. VLAHE U DUBROVNIKU (1972.)

Fotografija prikazuje svečanu proslavu sv. Vlaha 1972. godine. Sv. Vlaho se slavi 3. veljače ali 1972. godine (kada se obilježavalo 1000 godina proslave sv. Vlaha) svečana procesija se organizirala u prvu nedjelju nakon dana sv. Vlaha, dakle 5. veljače jer 3. veljače nije mogao biti neradni. Sljedeći članak je jedini članak iz lokalnog tjednika "Dubrovački vjesnik" od 11. 02 1972. (izlazio subotom), na str 2., koji na bilo koji način spominje proslavu Sv. Vlaha:

VATIKANSKI FUNKCIONARI BORAVILI U DUBROVNIKU

U Dubrovniku su u subotu, 5. veljače, avionom iz Rima doputovala dva visoka funkcionara Vatikana – kardinal Franjo Šeper, prefekt Kongregacije za nauku vjere, i kardinal John Joseph Wright, prefekt Kongregacije za klerike. Na aerodromu u Čilipima kardinale su dočekali i pozdravili predsjednik komisije za vjerska pitanja Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske Zlatko Frid, predsjednik Skupštine općine Dubrovnik Ante Vetma i predsjednik Općinske komisije za vjerska pitanja Veljko Betica.

Kardinali Šeper i Wright u nedjelju su prisustvovali crkvenim svečanostima upriličenim povodom proslave 1000-godišnjice kulta sv. Vlahe. Istog dana navečer u čast dvojice kardinala Ante Vetma je u hotelu "Excelsior" priredio večeru, kojoj su prisustvovali Zlatko Frid i više crkvenih dostojanstvenika.

Visoki funkcionari Vatikana Franjo Šeper i John Joseph Wright otputovali su iz Dubrovnika u Rim u utorak 8. veljače.

1. Što uočavate na slici?
2. O čemu govori novinski članak?
3. Jesu li novine po tvom mišljenju adekvatno popratile dogadjaj koji možeš vidjeti na slici?

PRILOG 5

NASLOVNICE DNEVNOG LISTA GLAS SLAVONIJE OD 25.12.1945. I 25.12.1971.

- ?
1. Usporedite naslovnice Glasa Slavonije iz 1945. i 1971.! Koje naslove možete uočiti?
 2. Isti li naslovi, po vašem mišljenju, ono što je većina čitatelja smatrala najbitnijim dogadjajem tog dana?
 3. Biste li danas, da ste urednici novina na Bajram ili Uskrs, spomenuli te vjerske blagdane na naslovnici novina? Zašto?

PRILOG 6

PROSLAVE VJERSKIH BLAGDANA

Procesija u Peteranecu - selo u Podravini

privatni album, fotografija snimljena tijekom 60-ih god.

Proslava vjerskog praznika Vrbice u Beogradu 1945.

Radmila Radić, Država i verske zajednice 1945-1970., Beograd 2002., str: 433.

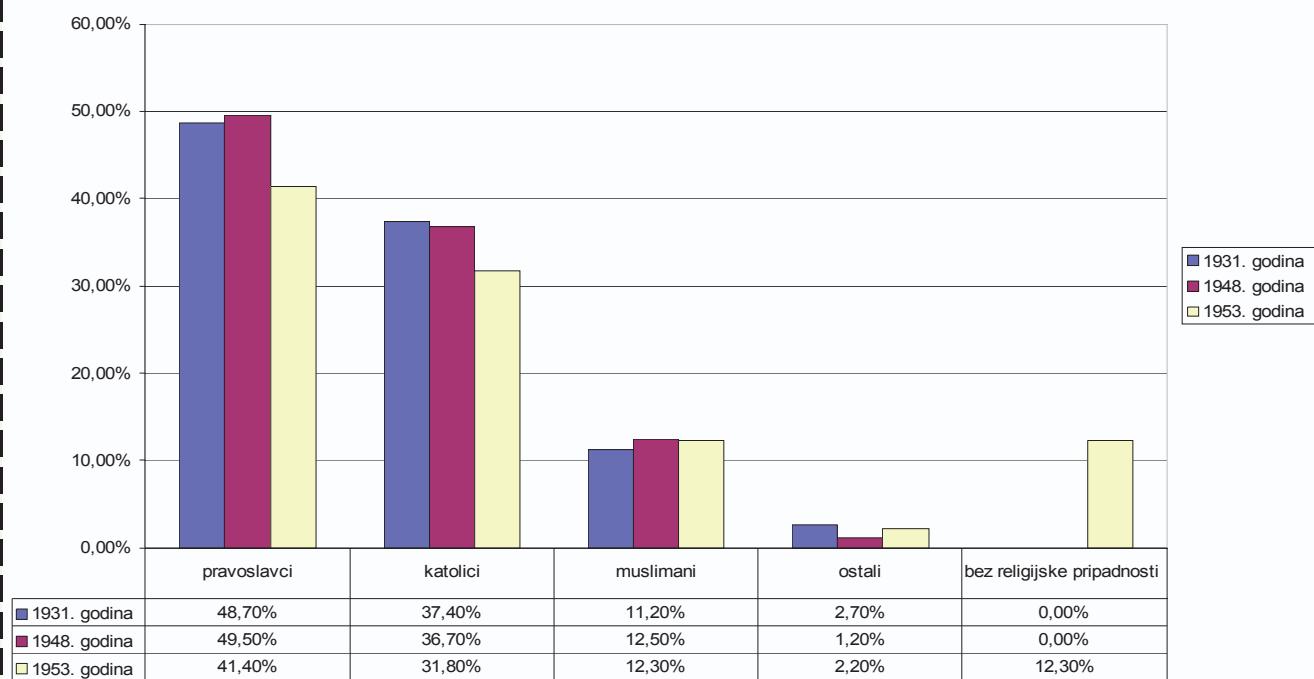

Što sve uočavaš na fotografijama?

PRILOG 7

Stanovništvo po vjerskoj pripadnosti

Obrati pažnju na promjene postotka pravoslavnog, katoličkog i muslimanskog stanovništva i stanovništva bez religijske pripadnosti u Jugoslaviji!

Kako to objašnjavaš?

Nakon 1953. god. popis stanovništva se nije vršio po vjerskoj pripadnosti. Kako objašnjavaš tu činjenicu?

Šta misliš: je li se broj stanovnika bez religijske pripadnosti povećavao ili smanjivao?

PRILOG 8

IZJAVA

"Nastavnik sam predškolskog odgoja. Na studiju (studirala sam od 1972. do 1974.) upućivalo nas se na to da kao budući odgojitelji ne bi trebali ići u crkvu, s obzirom da ćemo odgajati djecu. Od nastavnika se očekivalo da ne ide u crkvu. Na studiju su nas čak kolegice prijavile tadašnjem ravnatelju Centra za predškolski odgoj da kao budući nastavnici predškolskog odgoja ne možemo raditi s djecom jer idemo u crkvu. Dvije kolegice su bile na kratkom razgovoru kod ravnatelja, no mislim da oko toga nije bilo kasnije ništa. Kada sam počela raditi, Božić i drugi vjerski blagdani se s djecom u vrtiću nisu obilježavali. Vrtić smo npr. smjeli s djecom uređivati ukrasnim kuglicama, slikama Djeda Mraza, po strogoj direktivi "od gore" tek poslije 28. 12., za Novu godinu, prije ne, a dekoracije Djeda Mraza bi se uklanjale odmah nakon Nove godine kako se ne bi to moglo povezati ni s jednim vjerskim blagdanom, a prostor se tada popunjavao aplikacijama zimskog ugodžaja. Od 1980. do 1985. godine živjela sam s mužem i sinom u domarskom stanu u dječijem vrtiću Jaglenac u Donjem gradu u Osijeku. Tamo također nismo njegovali neke vjerske običaje niti imali u stanu neka vjerska obilježja. Nismo se usudili jer se stan nalazio u sklopu vrtića, i jer nam je u taj stan mogao svatko ući i vidjeti npr. okićenu božićnu jelku ili možda raspelo. Jednostavno sam se bojala neugodnosti, možda nečeg goreg. Čak i kod krštenja sina (1977.) ja nisam bila prisutna u crkvi. Bojala sam se da me netko ne vidi u crkvi. Vjerski običaji njegovali su se kod mojih ili muževljevih roditelja."

Vlasta Detling, nastavnica predškolskog odgoja u dječijem vrtiću "Nevičica" u Osijeku, rođ. 30. 9. 1953.

Kakvo je bilo iskustvo običnog čovjeka po pitanju isповijedanja vjere?

PRILOG 9

IZJAVA

“Osobno smatram da se u bivšoj Jugoslaviji slobodno moglo ići u Crkvu, osim ako ste htjeli napredovati. Ja sam slobodno išla u crkvu, pjevala sam k tome u crkvenom zboru i nikada me u poduzeću nije nitko zbog toga prozivao. Istina, svi moji šefovi bili su Hrvati i nije me nitko kontrolirao. Tamo gdje su u našoj tvornici šefovi bili Srbi kontroliralo se je li se išlo u crkvu. Radila sam u jednoj velikoj osiječkoj tvornici /p.p.a./, velikoj i u jugoslavenskim razmjerima i bila sam šef smjene. Bila sam dobar radnik i mogla sam napredovati. Trebala sam postati šef pakiranja, što je vuklo za sobom i duplo veću plaću. Da bih napredovala morala sam postati član Saveza komunista, što sam odbila. Da sam pristupila Savezu komunista i prihvatile napredovanje, kontrolirao bi se i moj odlazak u crkvu. Prilikom krštenja moje kćerke 1981., muž krsne kume, koji je kao inžinjer radio u istom poduzeću kao i ja, nije se usudio biti u crkvi prilikom krštenja. Sekretar osnovne organizacije Saveza komunista u našem poduzeću me ubrzo nakon krštenja zvao na razgovor. Tražio je da dam izjavu o tome je li tada mladi inžinjer bio na misi prilikom krštenja. Pred kumom je bila budućnost i čak da je i bio na misi ne bih to priznala. Ali on nije bio na misi. Drugih nekih loših iskustava s odlaskom u crkvu u bivšoj Jugoslaviji nisam imala. Imao je moj sin (rođen 1975.). U osnovnoj školi u Tenji (prigradsko naselje Osijeka, op.a) učiteljica je prozivala svu djecu koja su išla na vjerouau pred ploču i dijelila im packe. Znao je čak i pobjeći kući ostavivši torbu u školi.”

Ružica D., umirovljenica iz Osijeka, rođena 13. 12. 1950.

Kakvo je bilo iskustvo običnog čovjeka po pitanju isповijedanja vjere?

PRILOG 10

“Dok je s jedne strane Ustavom i Zakonom o djelovanju vjerskih zajednica zagarantirano pravo na slobodu vjeroispovijesti, s druge strane se neki vjernici, navodno, osjećaju kao građani drugog reda. (...) U praksi raspačavanje poziva stanovnicima nekog nebodera da prisustvuju crkvenom obredu ili drugim aktivnostima župe, završava pljenidbom od strane predsjednika kućnog savjeta i porukom (pre)agilnom svećeniku da materijal može podići u prostorijama mjesne zajednice.”

Polet, br. 141, 12. XI 1980., str. 5

Kakva su bila iskustva nekih svećenika i župnika?

PRILOG 11

DOLAZAK TITA U MOSTAR SA PRATNJOM 4. X. 1954. GODINE.

1. Što uočavaš na fotografiji?
2. Obrati pažnju na državne simbole - petokraka, zastave!
3. Gdje su raspoređeni državni simboli?
4. Što misliš o tome?

*Muzej povijesti Jugoslavije, fotozbirka, 1954,
K-33/151.)*

“MI SMO TITOVI TITO JE NAŠ”

Josip Broz Tito je bio pravedan vladar i narodni vođa poštovan u zemlji i inozemstvu?!

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

DIO ZA NASTAVNIKE I SUDIJE

Tema ove radionice je doživotni predsjednik socijalističke Jugoslavije Josip Broz Tito, karakter njegove vladavine i njegov ugled u zemlji i inostranstvu. Od kraja Drugog svjetskog rata pa do njegove smrti 1980. godine, Tito je bio na čelu svih najznačajnijih institucija u Jugoslaviji. Ovakvo objedinjavanje funkcija u rukama jednog čovjeka vodilo je stvaranju kulta ličnosti Tita i poistovjećivanju jugoslavenske države s njim. Gradovi, ulice, škole dobijale su Titovo ime, a njegove slike nalazile su se u svim javnim ustanovama i u većini domova običnih ljudi. Tito nije ostavio samo dubok trag na prostoru Jugoslavije, već je uživao ugled istaknutog državnika i u međunarodnim okvirima.

Stvaranje kulta ličnosti među stanovništvom Jugoslavije gradilo je imidž Tita kao pravednog vladara koji se brine za sve građane. Da li je to sve bilo tako i da li su svi ljudi u Jugoslaviji uživali “Titovu pravdu”? Nakon propasti socijalističke Jugoslavije nastaje niz kontroverzi vezanih za Tita. U ovoj radionici - debati koriste se različite vrste izvora (arhivski dokumenti, novinski tekstovi, fotografije, karta) koji načinu Titove vladavine i njegovom ugledu u zemlji i inostranstvu pristupaju iz različitih uglova. Radionicom se ukazuje da popularne predstave jednog vremena o određenoj ličnosti i njenoj aktivnosti ne moraju biti potpuno tačne i da postoji druga strana medalje. Radionica se sastoji iz dva dijela. U prvom je akcenat na analizi izvora vezanih za temu, a u drugom na razvijanju vještina timskog rada, argumentiranog izlaganja, razvijanja demokratičnosti i uvažavanja stavova drugih, koji će biti ispoljeni u formi debate.

ISHODI

Učenici su se osposobili za samostalni rad na izvorima, vrednovanje izvornog materijala i interpretiranje izvora, za argumentirano izlaganje i stekli su nova znanja o Josipu Brozu Titu i Socijalističkoj Jugoslaviji kao i kontraverzama vezanim za njih.

CILJ

Razvijanje sposobnosti analize izvora, kritički pristup izvorima, vrednovanje izvornog materijala, podsticanje timskog rada, branjenje stavova i uvažavanje argumenata drugih, sticanje novih znanja o karakteru vladanja J. B. Tita.

NAČIN RADA

- Voditelj iz reda najboljih učenika bira troje sudija i daje im sve izvore i tabele 1, 2 i 3 (*Sudijsku tabelu, Redoslijed govora i dužnosti govornika, Redoslijed debatanata i vremenska ograničenja za debatante*) kako bi se što bolje pripremili za donošenje presude.
- Ostale učenike dijeli na dvije grupe (afirmacijsku - anđele i negacijsku – đavole), pri čemu svaka grupa formira okrugli sto za sebe. Zatim svaku grupu dijeli na po tri podgrupe i podgrupama dijeli izvore koji su im namijenjeni, a koji su isti i za grupu “anđela” i za grupu “đavola”. Učenici dobijaju uputu da izvori unutar grupe mogu kružiti zbog konsultacija, usaglašavanja mišljenja i argumenata. Učenici uz izvore ne dobijaju pitanja već voditelj radionice svakoj podgrupi daje tekst kontekstualizacije i papir na kojem je ispisano ključno pitanje/debatna teza i zadatak da se u ponuđenim izvorima traže elementi koji afirmiraju i negiraju postavljenu debatnu tezu.
- Učenici analiziraju dobijene izvore.
- Nakon analize izvora svaka podgrupa bira svog predstavnika koji postaje član afirmacijske ekipe (anđeo), odnosno negacijske ekipe (đavo). Tada voditelj radionice

	<p>afirmacijskoj i negacijskoj ekipi daje tabele 2 i 3 (<i>Redoslijed govora i dužnosti govornika, Redoslijed debatanata i vremenska ograničenja za debatante</i>) da bi potom ekipe pristupile pripremi za debatu. Dok ostatak razreda analizira izvore i preprema se za debatu, sudije proučavaju dobijeni materijal.</p> <p>- Nakon izvršene pripreme voditelj radionice (nastavnik) organizira debatu (koristi kao vodič tabele 2 i 3) u kojoj su aktivni učesnici debatanti i sudije. Ostali učenici predstavljaju publiku koja prati debatu. Po završetku debate sudije proglašavaju pobjedničku ekipu i najboljeg debatanta, uz obavezno obrazloženje presude.</p>
AKTIVNOSTI	<p>1. korak: Uvod nastavnika - voditelja radionice (učenicima pojašnjava šta je debata, koji je njen cilj i kako je radionica zamišljena) (<i>5 minuta</i>)</p> <p>2. korak: Voditelj bira sudije i daje im potreban materijal (sve izvore i tabele 1, 2 i 3). Ostale učenike dijeli na grupe i podgrupe. Svakoj podgrupi dijeli izvore koji su njoj namijenjeni, tekst kontekstualizacije i papir na kojem je ispisano ključno pitanje/debatna teza i zadatak da se u ponuđenim izvorima traže elementi koji afirmiraju i negiraju postavljenu debatnu tezu. (<i>10 minuta</i>)</p> <p>3. korak: Učenici analiziraju izvore i traže afirmacijske i negacijske elemente u njima. Nastavnik upozorava učenike da im pri analizi izvora orijentir bude ključno pitanje/debatna teza i dobijeni zadatak. Sudije uz pomoć nastavnika proučavaju dobijeni materijal. (<i>20 minuta</i>)</p> <p>4. korak: Podgrupe biraju predstavnika; formiraju se afirmacijski i negacijski tim (anđeli i đavoli); voditelj radionice timovima daje tabele 2 i 3 i daje im upute da se u pripremi za debatu pridržavaju uputa dobijenih u tabeli. Timovi se pripremaju za debatu. Sudije i dalje proučavaju dobijeni materijal. (<i>10 minuta</i>)</p> <p>5. korak: Priprema prostora za debatu (stolovi za debatante su postavljeni tako da su debatski timovi okrenuti jedni prema drugima) (<i>5 minuta</i>)</p> <p>6. korak: debata (nastavnik vodi debatu striktno se pridržavajući predviđenog redoslijeda i vremenskih ograničenja iz tabele 2; sudije prate debatu i popunjavaju tabelu 1). Nastavnik nije dio sudskog vijeća. (<i>35 minuta</i>)</p> <p>7. korak: Sudije usaglašavaju presudu, proglašavaju pobjedničku ekipu i najboljeg debatanta uz obavezno obrazloženje zašto su se odlučili za takvu odluku. (<i>5 minuta</i>)</p>
POTREBAN MATERIJAL	<ul style="list-style-type: none"> - Izvori (svaki pojedinačni izvor kopiran u 3 primjerka) - Tabele 1, 2 i 3 (1. <i>Sudijska tabela</i>, kopirana u tri primjerka; 2. <i>Redoslijed govora i dužnosti govornika</i>, kopirano u 8 primjeraka; 3. <i>Redoslijed debatanata i vremenska ograničenja za debatante</i>, kopirano u 8 primjeraka) - Papir za pravljenje bilješki u toku grupnog rada (može ga obezbijediti voditelj, a mogu i sami učenici) - Papir s ključnim pitanjem i zadatkom (kopiran u 8 primjeraka; 6 za podgrupe, 1 za sudije i 1 za voditelja radionice) - Štopericu - Tekst kontekstualizacije (kopiran u 8 primjeraka; 6 za podgrupe, 1 za sudije i 1 za voditelja radionice)

Tabela 1: SUDIJSKA TABELA (svaki pojedinačni element se ocjenjuje ocjenama od 1 do 5)

DEBATANT	PREZENTACIJA	ARGUMENTACIJSKA LINIJA	ODBRAНА ARGUMENATA	RETORIKA	UKUPNO
A1					
A2					
A3					
N1/Đ1					
N2/Đ2					
N3/Đ3					
TIM ANĐELA					
TIM ĐAVOLA					

Tabela 2: REDOSLIJED DEBATANATA I VREMENSKA OGRANIČENJA ZA DEBATANTE

A1 (izlaganje)	5 min	A2 (izlaganje)	4 min
N1/D1 (izlaganje)	5 min	N2/D2(izlaganje)	4 min
Debata između timova			7 min
A3 (zaključno izlaganje)	5 min	N3/D3 (zaključno izlaganje)	5 min
Ukupno			35 min

Tabela 3: REDOSLIJED DEBATANATA I DUŽNOSTI DEBATANATA

A1	<ul style="list-style-type: none"> - Slaganje s tezom - uspostavlja argumentacijsku liniju - navodi argumente i podargumente - zaključuje s jasnom vizijom argumentacije A pozicije
N1	<ul style="list-style-type: none"> - Ne slaganje s tezom i ponuda alternativne teze - uvodi negacijsku argumentacijsku liniju - navodi argumente i podargumente - zaključuje s jasnom negacijskom argumentacijskom linijom
A2	<ul style="list-style-type: none"> - ponovo uspostavlja poziciju. Detaljno razrađuje argumente svoje grupe - pobija negacijsku alternativu - daje obavezno nove dokaze i primjere, proširuje najinteresantnije argumente
N2	<ul style="list-style-type: none"> - raščišćava glavne razlike - proširuje prvobitne negacijske argumente - dodaje nove dokaze za pobijanje - koristi primjere
A3	<ul style="list-style-type: none"> - fokusira debatu na najvažnija pitanja za sudije - još jednom objašnjava zašto je teza održiva - naglašava najpresudnije argumente za sudije i podvlači snagu argumenata - konačan zaključak
N3	<ul style="list-style-type: none"> - fokusira debatu na najvažnija pitanja za sudije - još jednom objašnjava zašto teza nije održiva - naglašava najpresudnije argumente negacijskog tima za sudije i podvlači snagu argumenata - konačan zaključak

Debatanti koji učestvuju u debati timova imaju zadatak da pobijaju stavove i argumente suparnickog tima.

DIO ZA UČENIKE

Od kraja Drugog svjetskog rata pa sve do svoje smrti, Josip Broz Tito je bio predsjednik Jugoslavije, vrhovni komandant oružanih snaga, predsjednik Saveza komunista Jugoslavije... Ovakvo objedinjavanje funkcija u rukama jednog čovjeka vodilo je stvaranju kulta ličnosti Titu i poistovjećivanju jugoslovenske države s njim. Gradovi, ulice, škole dobijaju Titovo ime, a njegove slike nalazile su se u svim javnim ustanovama, kao i u većini domova običnih ljudi. Za vrijeme njegove vladavine postignuta je politička stabilnost i ekonomski prosperitet. Uspjesi iz raznih društvenih sfera u domovini i inostranstvu pripisivani su Titu. Nastala je kovanica da je Tito "Najveći sin naših naroda i narodnosti". Tito nije ostavio samo dubok trag na prostoru Jugoslavije, već je uživao ugled istaknutog državnika u međunarodnim okvirima. Među građanima kružile su priče kako ne postoji niko na svijetu ko ne zna za Titu, a gradio se i imidž Titu kao pravednog vladara koji se brine za sve građane.

Nakon propasti socijalističke Jugoslavije nastaje niz kontroverzi vezanih za Titu i način njegove vladavine. Počelo se postavljati pitanje da li je Tito bio pravedan vladar i da li su svi ljudi u Jugoslaviji uživali "Titovu pravdu".

PODGRUPA 1 (ANĐELI I VRAGOVI):

USTAV IZ 1963. O TITU

Član 220.

Predsednik Republike bira se na vreme od četiri godine i može biti uzastopno ponovo izabran još za jedan izborni period. Za izbor na položaj predsednika Republike nema ograničenja za Josipa Broza Tita...

TITOVI GRADOVI

TELEGRAM KOŠARKAŠA TITU

GRENoble. "Nakon osvajanja naslova najbolje ekipe u Europi, košarkaši sarajevske Bosne uputili su telegram predsjedniku Republike Josipu Brozu Titu u kome se kaže: «Dragi druže Tito! Iz Grenoblea, gdje je jugoslavenski sport osvojio još jedno veliko priznanje i doprinio većem porastu ugleda naše zemlje u svijetu, saljemo Vam najsrdačnije pozdrave i želje za dobro zdravlje i dug život»."

Najljepši praznik

"To nije bio samo praznik Sarajeva nego i cijele zemlje, i još jedna pobjeda svega onoga što nam obećava naš samoupravni sistem. U Grenobleu poslije meča, dugo je odjekivalo: Mi smo Titovi, Tito je naš... Bravo momci, očuvali ste ugled zemlje i za to vam danas svi kažu: Veliko vam hvala."

Oslobodenje, 7. travnja 1979, str.15

ZLATNI GRB GRADA ZENICE DODIJELJEN TITU 1979.

Najviše priznanje Zenice - "Zlatni grb grada", koje je uvedeno ove godine, biće dodijeljeno predsjedniku Republike Josipu Brozu Titu i počasnom građaninu Zenice. To je jednodušna želja svih radnih ljudi i građana ovoga grada, a odluku o tome donijet će delegati svih vijeća Skupštine općine na svečanoj sjednici 12. travnja, povodom proslave Dana Oslobodenja.

Oslobodenje, 7. travnja 1979., str.16.

PODGRUPA 2 (ANĐELI I ĐAVOLI):

TITO ODGOVARA NA PASTIRSKO PISMO KATOLIČKIH BISKUPA, 20. rujna 1945

Dvije su stvari na koje se gospoda biskupi najviše pozivaju u svojoj poslanici: progon svećenika i agrarna reforma, iako oni to ne nazivaju agrarnom reformom, već oduzimanjem imovine crkvi. U svojoj poslanici gospoda biskupi idu tako daleko da kažnjavanje krvoločnih ustaških koljača, koji su bili svećenici, identificuju s progonom crkve. Gospoda biskupi se junače i govore kako su oni spremni za borbu, ma platili to svojim životima. Protiv koga su spremni na borbu? Razumije se, protiv narodne vlasti, protiv tekovina Narodnooslobodilačke borbe, protiv nove, demokratske Jugoslavije - drugim riječima - protiv ogromne većine naroda Jugoslavije.

Zašto gospoda biskupi nisu, recimo, izdali takvu poslanicu i čitali je u svim crkvama za vrijeme Pavelića i Nijemaca protiv strašnih klanja Srba u Hrvatskoj, gdje je izginulo stotine i stotine hiljada žena, djece i ljudi? Zašto se nisu onda bunili protiv strašnih ustaških zločina koji su ušli na vječita vremena kao najveća mrlja u historiju hrvatskog naroda? Zašto gospoda biskupi nisu izdali takvu poslanicu i dali je čitati u svim crkvama protiv klanja i strijeljanja koja su vršili ustaše i Nijemci nad desetinama hiljada Hrvata, najboljih sinova hrvatskog naroda? Zašto se nisu bunili protiv najstrašnije ljudske klaonice – logora u Jasenovcu, gdje su ustaše podjednako uništavali i Srbe i Hrvate na desetine i stotine hiljada? Zašto onda nisu bili spremni dati svoje živote kao duhovni pastiri za stotine hiljada hrišćana – a sada izjavljuju da su spremni na svaku žrtvu zbog agrarne reforme i svojih ličnih interesa? Nije li to malo čudno i suviše prozirno? Znadu li ko su bili oni svećenici za koje se sada oni zauzimaju? To su bili okorjeli ustaše – koljači i duhovni inspiratori ustaških pokolja. Jesu li ikad ijednoga takvog zločinca osudili ili izopćili iz crkve? Nisu, već obratno. Oni hoće iz njih načiniti mučenike.

Branko Petranović i Momčilo Zečević, Jugoslavija 1918-1988. Tematska zbirka dokumenata, Beograd, 1988., str. 777

CAZINSKA BUNA

Do otvorene oružane seljačke bune došlo je u cazinskom kraju, a bunom je istovremeno bio zahvaćen i susjedni slunjski kotar na Kordunu u Hrvatskoj. Bila je to zajednička bošnjačko-srpska seljačka buna protiv, kako su njeni učesnici kasnije u istrazi izjavljivali, otkupa, otimačine, prisilnog rada, brutalnog ponašanja pojedinih predstavnika vlasti i "drugih nepravdi protiv kojih smo se borili i u vrijeme rata". Ljudi koji su podigli i vodili bunu poznavali su se dobro još iz vremena rata. Skoro su svi bili učesnici NOR-a, a neki i nosioci "Partizanske spomenice 1941.". Ideja o buni nastala je vjerovatno nakon 1949. godine. Situacija je u to vrijeme bila užasna, neizdrživa, kako se toga sjećao jedan od učesnika bune. "Otkup i postupci ljudi iz vlasti bili su više nego ponižavajući."

Buna je počela tačno na Đurđevdan (Jurjevo), 06. 05. 1950. godine, a u krvi i nemilosrdno je ugušena intervencijom trupa JNA u danima od 19. maja do 4. juna 1950. godine. Na zapadu se brzo saznalo za bunu, putem diplomatske i špijunske mreže zapadnih sila u zemlji. Vlasti nisu dopustile da u domaću, širu jugoslavensku javnost prodre bilo kakva vijest o buni. Dijelovi Cazinske krajine zahvaćeni bunom i slunjski kotar hermetički su zatvoreni i izolirani od spoljnog svijeta kordonima vojske i odredima milicije. Vlasti su se surovo obračunale sa učesnicima bune. Na osam sudskih procesa u Cazinu i jednom u Slunju osuđeno je ukupno 291 lice zbog pokušaja rušenja državnog poretku. Trojica glavnih organizatora i vođa bune: Milan Božić, Ale Čović i Mile Devrnja osuđeni su na smrt i strijeljanje u septembru, odnosno novembru 1950. godine.

Cazinska buna bila je signal državnom vrhu da se mora mijenjati politika prema selu i seljaštvu.

Mustafa Imamović, Historija Bošnjaka, Sarajevo, 1998., str. 560-561.

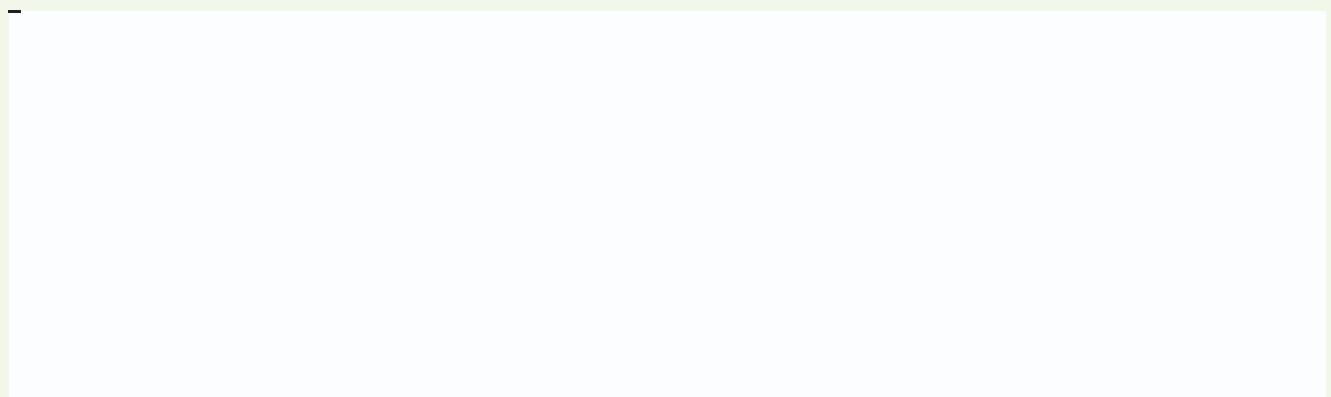
DRAGI DRUŽE STARÍ,

Sa predizbornog zbora naroda Cazinske Krajine, šaljemo Ti iskrene pozdrave i obećanja da ćemo i ubuduće uložiti sve svoje snage u borbi za izvršenje svih zadataka koje pred nas postavi društvena zajednica, naše potrebe i naš društveni razvitak./.../ Uspjesi i rezultati postignuti do danas, razvitak novog komunalnog sistema i njegova iskustva, razvitak i rad narodnih odbora, te zadaci koji stoje pred nama u daljnjoj i izgradnji naših komuna, imperativno nam nameće da na predstojećim izborima biramo i najbolje ljudi u narodne odbore, što ćemo druže Stari i učiniti. Sa jasnom perspektivom našeg daljeg razvitka, sa jasnim i određenim budućim zadacima idemo druže Stari na izbore za izbor odbornika za narodne odbore.

Živio CK SK BiH na čelu s Tobom druže Stari!

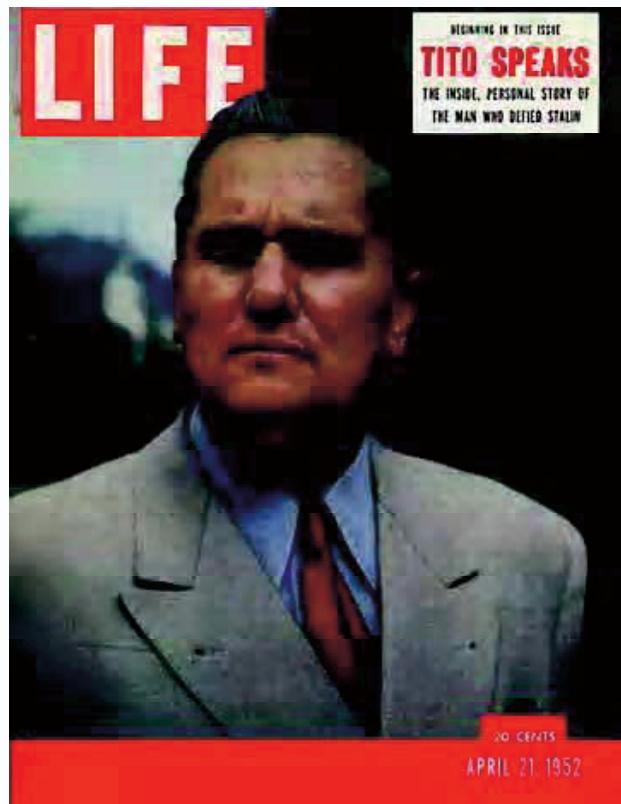
Cazin, 13. 10. 1957.

KRAJINA, 16. 10. 1957.

TITO U ZAPADNOM TISKU

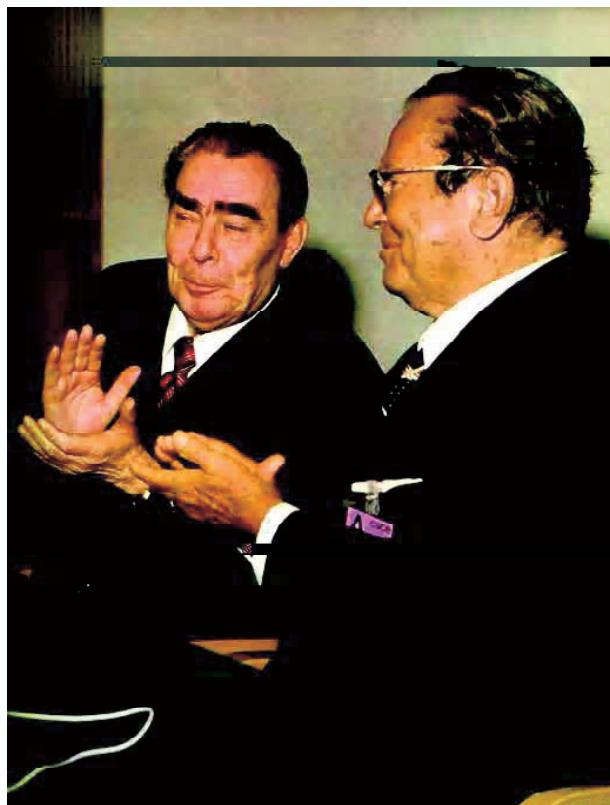
Life, 21. travnja 1952.

Tito i predsjednik SAD-a Richard Nixon 1968.
prilikom jedne od posjeta Tita Washingtonu

Tito i Willy Brandt

Tito i predsjednik SSSR-a Leonid Brežnjev u
Helsinkiju 1975.

Tito i Fidel Castro

Tito je naš, Zagreb, 1975.

VIJEST O SMRTI J.B. TITA

Vijest o smrti J. B. Tita stigla je tokom nogometne utakmice Hajduk - Crvena Zvezda. Utakmica je odmah prekinuta, stadionom je zavladala opća nevjerica i plač, a publika je spontano počela pjevati "Druže Tito, mi ti se kunemo."

TRIBINA NA TITOVOM SPROVODU 08.05.1980.

Na tribini se nalazi ogroman broj stranih državnika, uključujući Brežnjeva, Margaret Tacher, Helmuta Schmidta i dr., 35 šefova država, 4 suverena, 11 podpredsednika republika, 24 premijera, 72 ministra, 6 članova kraljevskih porodica, veliki broj ličnih izaslanika predsednika i drugih ugednih političara, kao i veliki broj

Ilustrovana politika, br. 1123, 13. svibanj 1980., str. 14.

MI ili JA ?

Jesu li u masovnim organizacijama općedruštveni interesi i potrebe suprotstavljeni individualnim?

DIO ZA NASTAVNIKE

Pionirska organizacija, Omladinske radne akcije (ORA) i Jugoslavenska narodna armija (JNA) primjeri su kolektivne svijesti i masovnog organiziranja o kojima je država brižno vodila računa u skladu sa zvaničnom komunističkom ideologijom. Masovnost, uniformnost, disciplina, veličanje "tekovina revolucije", te bratstva i jedinstva su glavne karakteristike tog kolektivizma. Današnjim je generacijama to nepoznato i strano.

Masovne organizacije, (masovne) institucije vlasti, okupljanja bili su obilježja Jugoslavije u periodu poslije II svjetskog rata. Prava i položaj pojedinca bili su podvrgnuti kolektivu.

Učenici ovom radionicom i samostalnom analizom različitih izvora mogu doći do interesantnih zaključaka. Nastavnim planovima i programima nisu dovoljno obuhvaćeni sadržaji vezani za kolektivizaciju (kolektivnu svijest i kolektivni karakter države), tj. razne masovne organizacije, okupljanja, masovne institucije sistema. Učenici bi trebali imati osnovna znanja vezana za Omladinske radne akcije, Pionirsku organizaciju i Jugoslavensku narodnu armiju. Predviđeni vremenski okvir za izvođenje radionice je 45 minuta.

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

ISHODI

CILJEVI

TOK RADIONICE

Predviđeni vremenski okvir za izvođenje radionice je 45 minuta. Osnovna ideja radionice je da kroz rad na izvorima (pisanim i slikovnim) učenici steknu nova znanja o kolektivnoj svijesti koja je prevladavala u Jugoslaviji u periodu poslije II svjetskog rata. Nastavnim planovima i programima nisu dovoljno obuhvaćeni sadržaji vezani za kolektivizaciju (kolektivnu svjest i kolektivni karakter države), tj. razne masovne organizacije, okupljanja, masovne institucije sistema kao što je JNA itd. Učenici bi trebali imati osnovna znanja vezana za ORA, pionirsku organizaciju i JNA (prepostavljeno znanje).

Rad na izvorima-analiza i prezentacija, razvijanje kritičkog mišljenja, vježbanje timskog rada i uvažavanje različitog mišljenja.

Osnovni cilj radionice je da kroz rad na izvorima (pisanim i slikovnim), učenici steknu nova znanja o kolektivnoj svijesti koja je prevladavala u Jugoslaviji (1945.-1990.), te stjecanje novih znanja vezanih za Omladinske radne akcije, Pionirsku organizaciju i Jugoslovensku narodnu armiju. Potom bi učenici trebali odgovoriti na ključno pitanje radionice: Da li su kolektivizmom, općedruštveni interesi i potrebe nasuprot individualnim?

1. korak - U uvodnom dijelu objasniti tok radionice (rad u grupama, analiza izvora i odgovori na pitanja, zaključak). Učesnike radionice podijeliti u 3 grupe. **(5 min)**

2. korak - Svaka grupa dobiva svoje izvore sa pitanjima za analizu. **(15min)**

GRUPAA: ORA GRUPA B: JNA GRUPA C: PIONIRI, SLETOVI, ZBOROVI

3. korak - Po jedan član svake grupe izložit će rad u grupama, odnosno prezentirati analizu izvora i ponudit će odgovore na pitanja. **(3x5 min)**

4. korak - U zadnjem dijelu radionice, umjesto zaključka, slijedeći pitanja (pitanja za diskusiju!) svi učenici bi trebali učestovati u diskusiji koja bi vodila davanju odgovora na ključno pitanje: Da li su zbog kolektivizma općedruštveni interesi i potrebe nasuprot individualnim? **(10 min)**

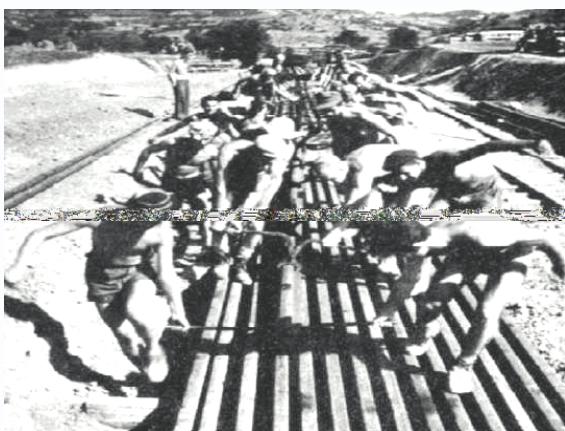
Pitanja za diskusiju:

1. Koje su sličnosti i razlike Omladinskih radnih akcija, Pionirske organizacije i Jugoslavenske narodne armije?
2. Kakvo je bilo mjesto pojedinca u masovnim organizacijama?
3. Da li danas postoje masovne organizacije? Ako postoje, navedi koje su i kako rade? Kakva je njihova funkcija?

GRUPA A: ORA

Uvod: Omladinskim radnim akcijama se vršila obnova zemlje, izgradnje velikih objekata (pruga, mostova, puteva i sl.). Učešće na akcijama je bilo masovno i dobrovoljno. Omladinci za svoje učešće na akcijama nisu bili plaćeni. Vremenom je interesovanje mladih ljudi za Omladinske radne akcije bilo sve manje.

ŠAMAC-SARAJEVO (1947-48)

Pravljenje pruge na jednoj od najvećih radnih akcija
– Šamac-Sarajevo (1947.-48.)

Enciklopedija Jugoslavije, SR Bosna i Hercegovina, separat..., str. 127

ORA ŠAMAC-SARAJEVO 1978.

Cjelokupni ekonomski rezultati ORA "Šamac - Sarajevo 78" govore koliko je neodrživo shvatanje o neprimjerenosti ovakvih metoda u izgradnji velikih objekata, a posebno koliko je neodrživo svođenje omladinskog dobrovoljnog rada na gole norme, sate i kubike. Protivnici omladinskih radnih akcija nastoje da umanjujaju njihove pune efekte, posmatraju ih kroz kriterije ogoljelog najamnog odnosa ili kroz kriterije upotrebe dodatne fizičke radne snage, dakle kriterijume koji su već odavno prevaziđeni u našem sistemu privređivanja i dohodovnih odnosa

"Oslobodenje", 7.4.1979.

BILA SAM NA RADNOJ AKCIJI

10. juli

Mislila sam da će brzo uspeti da se priviknem. Prevarila sam se. Napornije je nego što sam očekivala. Posle ovih nekoliko dana rada jedva se usuđujem da pogledam svoje dlanove. Sve sam plik do plika, žulj do žulja. Plikovi su popucali i stvorile su se ranice. Moje ruke su isuviše osetljive za tolike napore. Svaki put kad podignem lopatu ja vidim sve zvezde, iako je dan. Ali nikome se još nisam požalila, čak ni Milici sa kojom sam ovde najbliža. Ali pre bih presvisla nego što bih se požalila. Izdržaću, pa bilo šta bilo. Za ovih nekoliko dana postala sam inače pravi akcijaš. Sasvim mi je prirodno da spavam u šatoru, naučila sam da obavljam sve poslove u naselju. Dežuram kad je potrebno. Sa ostalima se dobro slažem. Neke devojke koje u školi nisam mogla da podnesem sada sam zavolela, ovde mi se čine sasvim drukčije nego u Beogradu. Mladići nisu više onako obesni kao prvog dana i ne prave se onako užasno važni kao u početku. Rade dobro, moram da priznam, ali nema više onog pomahnitalog trčanja, posle koga popadaju od umora. (...)

Iz dnevnika jedne brigadirke - Praktična žena, 22. novembar 1963.

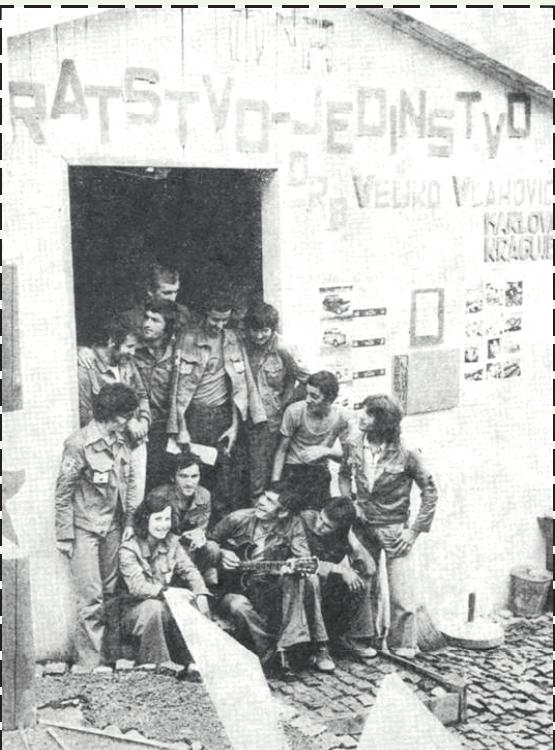
RADNE AKCIJE - KLASNI NEPRIJATELJI

"Auto-put Beograd - Zagreb, jedno od dičnih dostignuća iz tog razdoblja, nisu izgradile samo omladinske radne brigade, kako se trubilo na sve strane, nego je njima obilato pomagala i prisilna radna snaga, napose 'klasni neprijatelj' iz buržoaskih redova, što je možda i jedan od razloga što je autoput tako loše izgrađen."

Denis Rusinov, Yugoslav Experiment, str. 38

RADNE AKCIJE

30 godina omladinskih akcija, Beograd
1976, str. 106

„DRUŽE TITO SAMO PIŠI....”

Kada sam prvi put otišla na radnu akciju imala sam 16 godina, upravo sam bila završila II razred gimnazije. Veoma sam željela da odem i pridružim se brigadirima. Roditelji nisu bili nimalo sretni zbog toga i jedva su me pustili da idem. Smatrali su da neću izdržati težak fizički rad koji me je tamo čekao. Te 1962. u izgadnji je bio autoput Beograd – Zagreb, u to vrijeme nazivan *put Bratstva i jedinstva*. Priznajem, bilo je veoma naporno, ali i lijepo. Spavali smo u barakama, u kojima je bilo preko 50 kreveta. Tuševi su bili napolju, i svi smo se zajedno tuširali. Moja brigada se nalazila veoma blizu Beograda. Skoro svaki vikend su nam u posjetu dolazili književnici, glumci, pjevači... Uživala sam u tome, jer nisam imala priliku da ih vidim i čujem u mjestu iz koga sam dolazila.

U brigadi nas je bilo stotinu; samo desetero nas bilo je iz grada, a ostali iz sela. Roditelji su bili zabrinuti kako ćemo se uklopiti s njima. Nije bilo nikakvih problema. Takmičili smo se s drugim brigadama u prebacivanju norme. Parola koja se te 1962. godine najčešće čula glasila je: „*Druže Tito, samo piši, radit ćemo i po kiši, ako piše i Jovanka, radit ćemo bez prestanka.*“

Jasenka Jovanović, 1946. godina.

DVA POSLA, A NIJEDNA PLATA

Neposredno poslije oslobođenja zemlje, aprila 1946. u epidemiološku bolnicu u Beogradu gdje sam radila stigla je direktiva da su potrebni sanitetski radnici na radnoj akciji izgradnje pruge Brčko – Banovići. Iako sam imala samo 18 godina i nikada se nisam odvajala od roditelja i doma, molila sam upravnika bolnice da me pošalje da pomognem akcijašima. Pošto sam tamo upućena kao bolničar, primala sam platu, koja za to vrijeme nije bila mala.

Prvo su me poslali u Brčko. Moj je zadatak bio da pregledam sve koji su odlazili na akciju i da bolesne smjestim u stacionar. Kada sam završila sa tim, otišla sam na teren, sa zadatkom da držim ambulantu.

Svako jutro se ustajalo u 5; spavalo se na slamaricama; jeli smo konzerve i pasulj, a kuhalo se u kazanima napolju. Radilo se po 8 sati dnevno u dvije smjene. Dnevna norma je bila izvesti 250 tački zemlje. Nije bilo nikakve mehanizacije; jedini alat koji smo imali su bili krampovi, lopate i tačke. Poslije radnog dana politički komesari su svaki dan držali predavanja o političkoj situaciji, o tome kako da prepoznamo *sumnjive* i kako da ih prijavimo. Ja sam držala predavanja o prepoznavanju znakova raznih bolesti i higijeni.

Pošto sam ja primala platu, ostali akcijaši iz kampa su me izbjegavali i smatrali za neku vrstu petokolonaša. Zbog toga sam se odrekla plate i dva mjeseca sam radila prvu smjenu u ambulanti, a drugu smjenu radila na gradnji pruge. Taj period pamtim kao jedan od težih u mom životu.

Roksanda Blagojević, rođena 1928. godine

1. Šta je motivisalo mlade ljude da učestvuju na radnim akcijama?
2. Da li je to bio dobrovoljan rad i rad bez naknade?
3. Koliko su doprinijele izgradnji zemlje i kad prestaje interesovanje za ORA?
4. Kako je država mogla širiti svoju ideologiju na tim akcijama?

Učenici trebaju napraviti intervju sa nekim ko je bio na Omladinskoj radnoj akciji?

GRUPA B: JNA

Jugoslovenska narodna armija je bila ključna institucija jugoslovenske države. Svi vojno sposobni muškarci sa navršenih 18 godina su morali odslužiti vojni rok koji je trajao, zavisno od perioda i roda vojske, najmanje godinu dana.

TITO O JNA

Titov referat povodom 10-godišnjice JNA, 21. prosinac 1951.

“Naša Narodna Armija (...) nije samo revolucionarna oružana snaga naše socijalističke zemlje, već je i sama graditelj socijalizma (...) Ona je istinski Narodna Armija, ona je monolitni organizam i prema tome i nositelj jedinstva i bratstva naših naroda – a to je ona tekovina velike oslobođilačke i revolucionarne borbe za koju su njeni borci umirali u ratu (...!)”

Stanojević Tihomir, Tito – reč i delo, Beograd 1971, str. 81.

VOJNA PARADA 1975 GODINE

Parada vojske u Beogradu 1975. godine – jubilej 30 godina od pobjede nad fašizmom

Drug Tito, Ljubljana 1981., str. 28-29

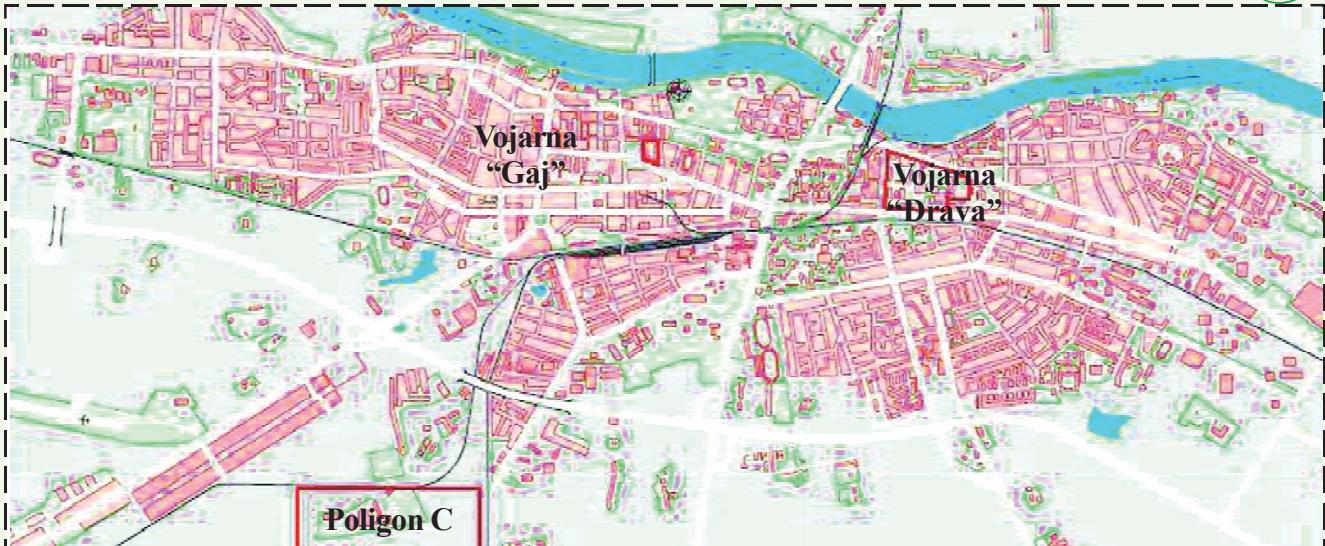
ULOGA JNA

Državna vlast, vojska, državna sigurnost i milicija bile su potpuno u rukama KPJ-a. Gotovo na svim rukovodećim mjestima, u svim institucijama državne vlasti i uprave nalazili su se članovi KPJ-a. ‘Preko 94 posto komandnog kadra naše armije su komunisti ... 85.000 komunista, članova partije, nalazi se i radi danas u Armiji.’

Dušan Bilandžić, 101., dio preuzet iz Josip Broz Tito, Politički izvještaj, V kongres KPJ, “Kultura”, Beograd, 1948, 140.

RAZMJEŠTAJ VOJARNI U OSIJEKU

INTERVJU S EDINOM R.

Kada sam ja 1989. godine dobio poziv za odsluženje vojnog roka osjećao sam da odlazim kako bih uradio nešto važno, bio dio nečeg velikog, zajedničkog. Roditelji su bili i sretni i tužni. Sretni što im je sin dospio za vojsku, a tužni što će cijelu godinu dana biti razdvojeni od njega. U narodu se govorilo da onaj ko nije za vojske nije nizaštta. Kojih desetak godina ranije, mladić koji ne bi služio vojsku teško bi se i oženio, smatrali su ga nesposobnim. Krajem osamdesetih situacija se unekoliko izmjenila, pojavili su se i oni koji su simulirali da su bolesni, a i počela su govorkanja da ta vojska nije naša (zajednička, jugoslavenska) već samo srpska. Ja, kao i većina mojih drugova, nisam vjerovao ili nisam želio da vjerujem u mogućnost da Jugoslavenska narodna armija (JNA) nije jugoslavenska, nije narodna.

Nakon što su roditelji organizirali ispraćaj na koji su došli svi moji prijatelji i rodbina, otisao sam da služim vojsku u Batajnicu, malom mjestu u blizini Beograda. Iako je u kasarni boravio mali broj vojnika (jedva nešto preko stotinu) oni su bili iz svih republika i pokrajina, i bili su pripadnici skoro svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Nije bilo Albanaca, a govorkalo se da nisu pouzdani da služe u tako važnoj kasarni (tu je bio glavni centar veze u JNA). Politika armije je bila da vojnike šalje izvan svoje uže domovine, kako su često nazivane republike, čime bi se pripadnici različitih naroda u Jugoslaviji upoznavali, sticali prijateljstva i ostvarivala se propagirana parola širenja bratstva i jedinstva. Imam osjećaj da je vojska nastojala da interes pojedinca podredi interesu kolektiva, od najužeg - vojne jedinice, do najšire – jugoslavenske države. Trebalo se žrtvovati za grupu. U vojsci su kazne bile uglavnom kolektivne, kao i nagrade. Ako bi neko nešto skrivio cijela grupa bi zajednički "izdržavala kaznu", a ponekad je neposlušne i sama kažnjavala. Pojedinac zbog koga je grupa kažnjavana nije prijavljivan officirima već bi ga zajednički "ćebovali".

Kada sada razmišljam o tom vremenu, to brisanje vlastitog identiteta mi zasmeta, ali, moram priznati, tada mi to nije smetalo.

(Intervju s Edinom R. iz Sarajeva)

1. Kakva je bila uloga Jugoslovenske narodne armije u državi?
2. Šta je znacila parola «bratstva i jedinstva» za Jugoslovensku narodnu armiju?
3. Razmisli zašto su kasarne bile u centru grada,sto se time željelo postići?
4. Kako se pojedinac mogao osjecati u vojsci?

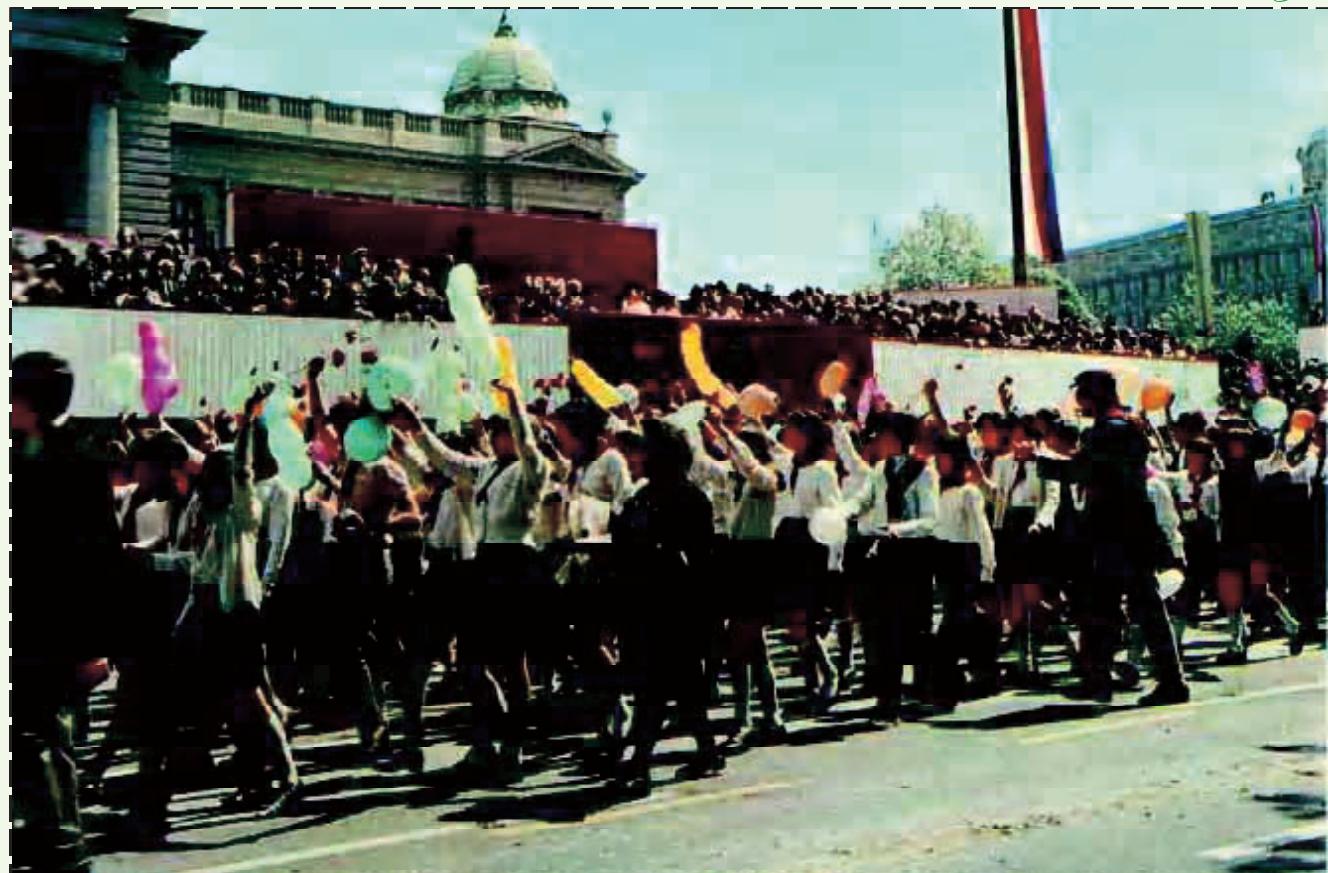

Učenici trebaju napraviti intervju sa nekim ko je služio vojni rok u Jugoslovenskoj narodnoj armiji?

GRUPA C

Svi su učenici u nižim razredima osnovne škole primani u pionirsku organizaciju. To je bio svečan čin za učenike, nastavnike i roditelje. Obavezno su toj svečanosti prisustvovali funkcioneri iz društveno-političkog života. Na taj način svi učenici ulazili u pionirsku organizaciju i postajali su pioniri. Kapa i marama su prepoznatljivi simboli pionira.

PARADA PIONIRA

PIONIRSKA ORGANIZACIJA

Svaki pionirski odred ima ime odreda, koje je najčešće ime narodnog heroja iz narodnooslobodilačkog rata ili druge zaslужne ličnosti, pionirsku odredsku zastavu sa imenom odreda, svoju odredsku pjesmu, doboš i trubu.

Pionirska uniforma sastoji se iz pionirske kape - titovke, plave boje sa petokrakom zvijezdom, crvene pionirske marame, bijele bluze ili košulje i plave sukne ili pantalona.

Svečani pionirski pozdrav je: stisнута песница
desne руке подигнута према ћелу и рећима:

Za domovinu s Titom – Naprijed.

Pionirska knjižica

PIONIRI MALENI

Pioniri maleni, mi smo vojska prava,
svakog dana rastemo ko' zelena trava,
smrt fašizmu, a sloboda narodu,
i mene će moja mati pionirom zvati.

Daj mi, majko, iglicu i crvenog konca
da sašijem titovku za ranjenog borca,
smrt fašizmu, a sloboda narodu,
i mene će moja mati pionirom zvati.

popularna dječja pjesmica

SOCIJALIZAM BEZ LJUDSKOG LIKA

Kako je država reagirala na kritiku i izraze nezadovoljstva?

OBRAZLOŽENJE RADIONICE

45 минута

DIO ZA NASTAVNIKE

Uprkos slici koju je zvanična državna propaganda stvarala predstavljajući Jugoslaviju kao idealan primjer jedinstva naroda i partijskog (državnog) rukovodstva, a koja se na Zapadu često prepoznavala kao "socijalizam sa ljudskim likom", ova država je tokom čitavog socijalističkog perioda bila suočena sa značajnim, jačim ili slabijim, nezadovoljstvom određenih slojeva stanovništva, nacionalnih i socijalnih grupa. Ovo se nezadovoljstvo jasno ogledalo u povremenom izbijanju kriza, ispoljavanih kroz kritiku i zahtjeve za izmjenama postojećeg stanja, kako u političkoj tako i u socijalnoj i nacionalnoj ravni.

Ova radionica za temu ima neke od ozbiljnijih kriza koje su potresale jugoslavensko društvo i državu, uz napomenu da je njihov odabir učinjen tako da se hronološki obuhvate različite dekade razvoja ove države, kao i da se ukaže na raznolike motive nezadovoljstva, dakle političke, socijalno-ekonomске i nacionalne. Ovu bi radionicu nastavnik trebao iskoristiti da učenicima predstavi naličje jugoslavenske političke stvarnosti i time otvoriti prostor za problematizaciju njene državne sudbine.

ISHODI

Učenik će biti osposobljen da shvati prilike koje su vladale u SFRJ i ocijeni interese različitih socijalnih grupa i naroda u njoj. Prepoznat će metode koje je država koristila u rješavanju nastalih problema. Koristeći historijske izvore učenici će samostalno izvoditi zaključke i formirati svoje stavove, koje će moći argumentirano braniti. Kroz rad će morati da sučeljavaju svoja mišljenja, ali i da ih korigiraju i kao grupa formuliraju zajedničke stavove.

CILJ

Predstaviti učenicima historijske izvore iz kojih mogu razumjeti političke promjene u SFRJ i na osnovu kojih mogu vidjeti kakav je odnos država imala prema tim događajima.

TOK RADIONICE

Nastavnik će u uvodnom dijelu časa kroz razgovor sa učenicima naznačiti temu koja će se obradivati. Nakon toga ih dijeli na grupe i daje im historijske izvore za rad i zadatke koji su precizirani kroz pitanja. Nakon toga slijedi rad u grupama pri čemu je veoma važna uloga nastavnika koji daje dopunska objašnjenja za grupe kojima je to potrebno. Kada učenici završe sa analizom i odgovore na pitanja slijedi dio u kome se prezentira rad po grupama. U završnom dijelu časa predstavnici grupe (ali i ostali učenici koji se uključuju u rad) će zajednički popuniti tabelu i odgovoriti na ključno pitanje.

	1968.	1971.	1981.
zahtjevi socijalne naravi			
zahtjevi političke naravi			
reakcija državnog aparata			

PRVA GRUPA

STUDENTSKE DEMONSTRACIJE 1968.godine

Studentskim demonstracijama 1968. godine u Jugoslaviji prethodili su studentski nemiri širom svijeta u proljeće 1968. godine, naročito u Francuskoj i Njemačkoj. Izbili su kao izraz nezadovoljstva društvenom situacijom u Jugoslaviji. Pod udarom kritike nalazile su se privilegije, bogaćenje, nezaposlenost, a među parolama najradikalnija je bila: "Dolje crvena buržoazija". Važno je naglasiti da protesti nisu bili usmjereni protiv poretka u državi već protiv kompromitacije osnovnih ideja socijalizma.

REZOLUCIJA STUDENATA BEOGRADSKOG UNIVERZITETA (3. jun 1968. godine)

Mi studenti beogradskog univerziteta ZAHTEVAMO

1. Ostvarivanje ustavom zagarantovanog prava za jednake uslove školovanja.
 2. Ostvarivanje uslova u okviru kojih bi Univerzitet STVARNO BIO SLOBODNA, KRITIČKAI ISTINSKA SAMOUPRAVNA institucija.
 3. Poboljšanje materijalnog položaja studenata i radnika.
 4. Poboljšanje materijalnog položaja Univerziteta i stvaranje uslova za slobodnu i kritičku naučnu delatnost.
 5. Jačanje uticaja nauke i Univerziteta na društvena kretanja.
- DALJE ZAHTEVAMO**
6. Ostvarivanje Ustavom zagarantovanog prava na rad i slobodu rada
 7. Povećanje minimalnog ličnog dohotka.
 8. Ukipanje svih socijalnih PRIVILEGIJA I onemogućavanje BOGAĆENJA POJEDINACA NA RAČUN RADNIČKE KLASE.
 9. Korenitu promenu kadrovske politike u svim sferama društvenog života.
 10. Slobodu i nepristrasnost sredstava informisanja.
 11. Slobodu štrajkova i demonstracija.

STUDENTI BEOGRADSKOG UNIVERZITETA

Živojin Pavlović, Ispljuvak pun krvi, Beograd, 1990, str. 48.

1. Pokušajte da utvrdite na koje se društvene grupe odnose zahtjevi studenata.
2. Izdvojite zahtjeve koji imaju politički karakter.
3. Prepoznajte koje su negativne pojave u društvu i državi prepoznali studenti.

SAOPĆENJE IZVRŠNOG VIJEĆA

(4. jun 1968.godine)

"Večeras je Izvršno veće Srbije, pod predsedništvom Đurice Jojkića, razgovaralo sa predstavnicima Akcionog komiteta studentskih demonstracija i raspravljalo o njihovim zahtevima. (...) Izražavajući žaljenje zbog dosadašnjih sukoba studenata i Narodne milicije i Izvršno veće i Akcioni odbor su formirali zajedničku komisiju koja će ispitati okolnosti pod kojima je do toga došlo i utvrditi odgovornosti zbog eventualnog prekoračenja zakonskih ovlašćenja."

B. Petranović - M. Zečević, Jugoslavija 1918-1984., Beograd, str. 959.

STUDENTSKE DEMONSTRACIJE 1968.

Živojin Pavlović, Ispljuvak pun krvi, Beograd 1990.

1. Opišite reakciju predstavnika Narodne milicije prema demonstrантима.
2. Dali je i kad upotreba sile opravdana?

DRUGA GRUPA

HRVATSKO PROLJEĆE 1971.godine

Pojam "Hrvatsko proljeće" odnosi se na politički, nacionalni i gospodarski pokret koji je krajem 60-ih i početkom 70-ih godina zahvatio SR Hrvatsku. Cilj pokreta bila je što veća politička i gospodarska samostalnost Hrvatske unutar Jugoslavije, posebice u oblasti turizma i deviznog režima. Svoju podršku Hrvatskom proljeću dali su i hrvatski studenti organiziranjem općeg štrajka. Upravo taj štrajk bio je povod Titu i jugoslavenskom političkom rukovodstvu da zaustave hrvatski pokret i smijene hrvatsko rukovodstvo. Usljedile su brojne smjene, otkazi i zatvaranje sudionika Hrvatskog proljeća. Zbog masovne podrške hrvatskih građana, pokret se često nazivao i Masovni pokret, tj. "Maspok".

UVODNO IZLAGANJE J. BROZA TITA NASJEDNICI PREDSEDNIŠTVA SKJ

(1. decembra 1971. godine, Karadžorđevo)

"... u štampi, naročito Matice hrvatske, ali i u "Vjesniku" i drugim listovima – u nekim više u nekim manje – ti razni antisocijalistički antisamoupravljački elementi daju takve izjave koje su apsolutno protivustavne, koje su kažnjive i traže gonjenje. Oni slobodno istupaju, a nikome se ništa ne događa. I ja sam morao drugovima kazati da je to nepodnošljivo.

— Znamo da postoji takozvani revolucionarni komitet 50-torice – a ja ga nazivam kontrarevolucionarnim – koji rukovodi svim tim akcijama. To su četvorica – petorica koji su glavni, ali mi znamo da ih ima mnogo više. To je organizacija koja radi i legalno i ilegalno., a žarište toga je Matica hrvatska. Te stvari su tako daleko otišle da se može očekivati i dopustiti da u našoj socijalističkoj zemlji djeluju ne samo takvi pojedinci, nego i kontrarevolucionarne grupe."

B. Petranović - M. Zečević, Jugoslavija 1918-1984., Beograd, str. 986.

1. Koga prepoznajete, po riječima Tita, kao najveće krivce na nastalu situaciju u Hrvatskoj?
2. Kako shvatate pojam "kontrarevolucije"?

ZADRŽATI DEVIZE DO NOVIH RJEŠENJA

Rijeka, 22. studenoga - tražimo da se u interesu radničke klase do 1. siječnja 1972. riješe devizni, vanjsko-trgovinski, bankarski i carinski sustav. U protivnom, predlažemo našem gradskom rukovodstvu da devize zadrži u gradu, u republici, i da sami njima raspolažemo.

Taj zahtjev iznijet je na zboru riječkih sveučilištaraca, a rezultat je višesatne rasprave o ustavnim amandmanima. Riječki studenti predlažu da tako postupe i ostale općine u SR Hrvatskoj.

Oko pet tisuća riječkih sveučilištaraca zahtjevaju donošenje takvih sustavnih rješenja koja će omogućiti normalno poslovanje brodogradnje, brodarstva i turističke privrede.

Budući da je nacionalni suverenitet nedeljiv stav je koji je proizišao iz rasprava o prijedlogu amandmana na Ustav SR Hrvatske, riječki visokoškolci drže da je SR Hrvatska suverena nacionalna država hrvatskog naroda. SR Hrvatska je država Hrvata, Srba, Talijana, Čeha, Mađara, Slovaka - to jest država svih žitelja koji žive u njoj. Ona je utemeljena na vlasti i samoupravljanju radničke klase i radnih ljudi. Službeni jezik u SRH je hrvatski, a pismo latinica. Himna je "Lijepa naša domovino" u izvornom obliku, a glavni grad Zagreb...."

Vjesnik, Zagreb, 23. studenog 1971., str. 5

1. Prepoznaj koji su ekonomski, a koji politički zahtjevi.
2. Postoji li po tvom mišljenju opravdanost tih (nekih) zahtjeva i zašto?

TREĆA GRUPA

KRIZA NA KOSOVU 1981.godine

Ustavom SFRJ iz 1974. godine, Socialistička autonomna pokrajina Kosovo i Metohija dobila je proširenu autonomiju u okviru SR Srbije. Zahtijevajući veći stepen samostalnosti stvaranjem vlastite republike, Albanci na Kosovu organiziraju masovne demonstracije 1981. godine. Udarna parola bila je "Kosovo Republika".

Vlasti su žestoko nastupile protiv demonstranata i njihovih vođa, koji su završili u zatvoru.

Poslije Titove smrti Srbi na Kosovu počeli su podržavati prijedlog za promjenu ustava da bi autonomiju vratili na stanje prije 1974. godine. Time su odnosi između Srba i Albanaca bili poremećeni.

Novi val demonstracija započeo je 1989. godine, kad je srpska skupština sa promjenom ustava Srbije oduzela autonomiju pokrajini Kosovo. Najviše pažnje dobio je štrajk rudara u Trepči, koji su u znak protesta ostali u rudarskom rovu. Vlast je objavila izvanredno stanje.

ZVANIČNI IZVEŠTAJI O DEMONSTRACIJAMA 14. marta 1981.godine

"U studentskom centru u Prištini u srijedu uvečer došlo je do narušavanja javnog reda i mira od strane jedne grupe studenata. Do toga je došlo kada su pojedini neprijateljski elementi pokušali iskoristiti nezadovoljstvo jednog broja studenata s prehranom u studentskoj menzi.
Nakon angažiranja studenata, nastavnog osoblja sveučilišta i ostalih aktivista, spomenuta grupa se razišla i otišla svojim kućama.
Nastava i rad na sveučilištu u Prištini odvijaju se normalno"

Vjesnik, 14. marta 1981. godine, str. 4.

1. Koji su razlozi nezadovoljstva studenata u Prištini po ovom izveštaju?
2. Kakav efekat je trebao da se postigne ovakvim izveštajem?

PREDSJEDNIK PREDSJEDNIŠTVA SFRJ L. MOJSOV NA 20. SJEDNICI CK SKJ O AKTIVNOSTI NEPRIJATELJSKIH I KONTRAREVOLUCIONARNIH SNAGA U SAP KOSOVU (7. maja 1981. godine)

"...Neprijateljska akcija je od samog početka imala kontrarevolucionarni karakter, zamišljena je da se postupno širi i da ugrozi osnove naše bratske zajednice – bratstvo i jedinstvo, ravnopravnost, ustavni poredak i samoupravljanje, sa pokušajem da se, upotrebom nasilja i oružja, zauzmu pojedine vitalne ustanove. Tu akciju su vodili nacionalistički i kontrarevolucionarni elementi sa pozicija velikoalbanskog nacionalizma i iridentizma. Njen cilj je bio da rušenjem ustavnog poretka i proglašavanjem nekakve "albanske republike" stvori krizno žarište ne samo u Jugoslaviji nego i u ovom, za opšte stanje međunarodnih odnosa, toliko osetljivom regionu i da time ugroze teritorijalni integritet SFRJ. Ovom akcijom neprijateljski elementi, i oni koji stoje iza njih, nastojali su da se našoj socijalističkoj samoupravnoj zajednici zada težak udarac, poremeti njena unutrašnja struktura i oslabi međunarodni položaj i ugled SFRJ u svetu"

B. Petranović – M. Zečević, Jugoslavija 1918-1988., Beograd, str 1250.

1. Uočite koje su vrijednosti ugrožene po riječima L.Mojsova.
2. Uporedite situaciju na Kosovu 1981.godine sa sadašnjom.

